

JAK ODEJŚĆ OD JEDNORAZOWEGO PLASTIKU?

PORADNIK, JAK IMPLEMENTOWAĆ DYREKTYWĘ
W SPRAWIE JEDNORAZOWYCH PRODUKTÓW
Z TWORZYW SZTUCZNYCH

SPIIS TREŚCI

- 3 Podsumowanie
- 5 Wprowadzenie
- 6 Zakres dyrektywy
- 9 Ambitne ograniczanie ilości jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych
- 9 Ograniczenia rynkowe w UE
- 10 Zmniejszenie stosowania
- 15 Przeprojektowywanie produktów i systemów
- 15 Systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP)
- 21 Wymogi dotyczące projektowania produktów
- 23 Lepsze systemy selektywnej zbiórki i powtórnego napełniania
- 25 Lepsza informacja dla konsumentów i podnoszenie świadomości
- 28 Egzekwowanie, zbieranie danych, kontrola i sprawozdawczość
- 29 Załącznik

PODSUMOWANIE

Zanieczyszczenie plastikiem dotyka nawet najbardziej niedostępnych obszarów Ziemi. Szacuje się, że każdego roku do oceanów trafia od 5 do 13 milionów ton tworzyw sztucznych.¹ W ciągu ostatnich 50 lat globalna produkcja tworzyw sztucznych wzrosła ponad dwadzieścia razy², a według prognoz ma się jeszcze podwoić do 2035 roku i wzrosnąć czterokrotnie do roku 2050, dlatego też problem jest coraz bardziej naglący. Znaczący procent obecnej produkcji stanowią tworzywa sztuczne jednorazowego użytku, czyli te, które z założenia mają być wykorzystane jednokrotnie, nierzadko przez bardzo krótki czas.

2 lipca 2019 roku w życie weszła Dyrektywa w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko (znana jako dyrektywa SUP – ang. *single-use plastics*). Jej celem jest eliminacja zanieczyszczenia środowiska jednorazowymi produktami z tworzyw sztucznych (oraz narzędziami połowowymi), które są najczęściej znajdowanymi przedmiotami na europejskich plażach.

Niniejszy poradnik wyjaśnia kluczowe elementy dyrektywy SUP i przedstawia rekomendacje w zakresie najlepszych sposobów implementacji jej zapisów dotyczących jednorazowych produktów z plastiku na poziomie krajowym.

Dyrektywa SUP w skrócie

Dyrektywa SUP ma przyspieszyć odchodzenie od plastikowych produktów jednorazowego użytku na rzecz produktów i systemów ponownego użycia. Aby osiągnąć ten cel, dyrektywa wprowadza zestaw środków, między innymi ograniczenia rynkowe, zmniejszenie użycia, wymogi w zakresie projektowania, zbiórki i oznakowania oraz systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP), których wykorzystanie zależeć będzie od typu produktu i dostępności produktów alternatywnych.

Dyrektywa ma zastosowanie do wszystkich wymienionych w niej przedmiotów jednorazowego użytku, w tym jednorazowych przedmiotów z tworzyw sztucznych biopochodnych i/lub biodegradowalnych bądź kompostowalnych, a także przedmiotów wielomateriałowych (materiałów wielowarstwowych lub kompozytowych) takich jak papier powlekany czy kartony z plastikową powłoką (np. tetrapak). Dyrektywa przewiduje wprowadzenie od lipca 2021 roku **obowiązujących w całej UE zakazów** dla 15 grup przedmiotów (talerzy, sztućców, słomek itp.). Dyrektywa jest szansą na zwiększenie skali rozwiązań opartych na ponownym użyciu przedmiotów zamiast prostego zastępowania ich produktami jednorazowego użytku wytworzonymi z innych materiałów.

W Irlandii o
90%
spadło zużycie plastikowych
toreb po wprowadzeniu opłat
w 2002 roku

1 Jambeck, J.R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T.R., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R., Law, K.L., Plastic waste inputs from land into the ocean, „Science”, t. 347, 2015, s. 768–771.

2 Z 15 milionów ton w 1964 roku do 311 milionów ton w 2014 roku (zob. Geyer, R., Jambeck, J.R., Law, K.L., Production, use and fate of all plastic ever made, „Science Advances”, 2017).

Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek objęcia szeregu produktów (paczek i owijek, chusteczek nawilżanych, wyrobów tytoniowych itp.) systemami ROP ze zróżnicowaną siatką opłat, które przyspieszą systemowe zmiany w projektowaniu, wytwarzaniu i obsłudze produktów. Dyrektywa określa także szczegółowe wymogi projektowe dla pojemników i butelek na napoje.

Do 2029 roku poziom selektywnej zbiórki wszystkich wprowadzanych do obrotu butelek musi osiągnąć 90%, zaś do 2025 roku musi zostać zrealizowany cel pośredni wynoszący 77%. Najskuteczniejszym sposobem osiągnięcia tych celów jest tworzenie systemów kaucyjnych (DRS), przy czym bardziej pożądane są te systemy, które zakładają ponowne napełnianie niż te, które zorientowane są na recykling.

Zawarte w dyrektywie wymogi dotyczące oznakowania i podnoszenia świadomości to kluczowe narzędzia uzupełniające działania w zakresie ograniczania konsumpcji i zbiórki selektywnej – muszą być jednak przejrzyste, efektywne i skupione na dostępnych alternatywach.

Wreszcie zasadnicze znaczenie dla eliminacji zanieczyszczenia plastikiem na lądzie ma gromadzenie danych, monitorowanie i sprawozdawczość połączone z właściwym egzekwowaniem wdrażania przewidzianych w dyrektywie środków.

Poradnik w skrócie

Oprócz charakterystyki głównych przepisów dyrektywy SUP niniejszy poradnik zawiera rekomendacje dla krajowych organów decyzyjnych, dzięki którym przepisy te będą wdrażane skutecznie i ambitnie, a podejmowane działania będą odpowiednie. Najważniejsze zalecenia to:

- Zapewnienie pełnej implementacji i egzekwowania ogólnounijnych zakazów dla:
 - jednorazowych plastikowych słomek, sztućców, talerzy, mieszadełek, pojemników na żywność, kubków i pojemników na napoje z ekspandowanego polistyrenu oraz patyczków do balonów,
 - produktów wykonanych z oksydegradowalnych tworzyw sztucznych.
- Przeciwdziałanie zjawisku niewłaściwej substytucji za pomocą narzędzi gwarantujących, że przedmioty objęte zakazem będą zastępowane wielorazowymi zamiennikami, a nie produktami jednokrotnego użytku wykonanymi z innego materiału.
- Wyznaczanie ambitnych celów ilościowych dla pozostałych przedmiotów, żeby zmniejszyć ich zużycie i wspierać ponowne wykorzystanie:
 - cele ograniczenia użycia pojemników na żywność i kubków o co najmniej 50% do 2025 roku i co najmniej 80% do 2030 roku (z uwzględnieniem ograniczeń rynkowych w niektórych sektorach, jeśli to konieczne),
 - cele ograniczenia użycia pozostałych produktów (paczek, owijek, chusteczek nawilżanych) o co najmniej 50% do 2025 roku i co najmniej 80% do 2030 roku,
 - cele uzupełniające w zakresie ponownego użycia stymulujące rozwój alternatywnych produktów wielokrotnego użytku i zapobiegające wykorzystywaniu jednorazowych zamienników z innych materiałów.
- Jak najszybsze, najpóźniej do 2024 roku, ustanowienie w pełni wiążących systemów ROP charakteryzujących się szeroką ekomodulacją opłat i obejmujących co najmniej pełne koszty zbiórki, przetwarzania, zagospodarowania i sprzątania odpadów oraz podnoszenia świadomości.
- Wyznaczenie celów w zakresie minimalnej zawartości materiałów pochodzących z recyklingu na poziomie co najmniej 50% dla butelek i przynajmniej 30% dla pozostałych produktów.
- Stworzenie systemów kaucyjnych (DRS) lub zwiększenie wydajności istniejących systemów, które:
 - zakładają jak najszybsze osiągnięcie celu selektywnej zbiórki butelek na poziomie 90%,
 - obejmują butelki z tworzyw sztucznych, puszki na napoje i butelki szklane,
 - mogą obsługiwać zarówno butelki jednorazowe, jak i przeznaczone do ponownego napełniania.
- Pełna implementacja wymogów dotyczących wyraźnego i widocznego znakowania produktów oraz rozszerzenie ich o inne elementy takie jak obecność substancji stanowiących bardzo duże zagrożenie (SVHC).
- Wdrożenie działań służących podnoszeniu świadomości z naciskiem na ograniczenie konsumpcji i wykorzystanie dostępnych alternatywnych produktów wielokrotnego użytku.
- Zapewnienie skrupulatnego gromadzenia danych i monitorowania oraz wysokiego stopnia egzekwowania, aby umożliwić ocenę i/lub dostosowywanie narzędzi w celu poprawy ich efektywności.

WPROWADZENIE

Zanieczyszczenie plastikiem dotyka nawet najbardziej niedostępnych obszarów Ziemi. Szacuje się, że każdego roku do oceanów trafia od 5 do 13 milionów ton tworzyw sztucznych³. Produkcja i konsumpcja tworzyw sztucznych wywiera ogromny wpływ na środowisko, klimat i zdrowie ludzi w ciągu całego cyklu życia – od wydobycia surowców i produkcji aż po ostateczną utylizację. W ostatnich 50 latach globalna produkcja tworzyw sztucznych zwiększyła się ponad dwadzieścia razy⁴, a według prognoz do 2035 roku ma się jeszcze podwoić i wzrosnąć czterokrotnie do roku 2050.

Jeśli chcemy odwrócić ten trend, walka z kryzysem zanieczyszczenia plastikowymi odpadami wymagać będzie pilnego i ambitnego działania na poziomie lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym. Coraz więcej ludzi na świecie zaczyna dostrzegać zagrożenie płynące z wykorzystania tworzyw sztucznych: 87% obywateli UE wyraża zaniepokojenie wpływem produkcji plastiku na środowisko, a 74% martwi się oddziaływaniem tworzyw sztucznych na swoje zdrowie⁵.

Znaczący procent przedmiotów z tworzyw sztucznych jest tak zaprojektowany, aby przed wyrzuceniem skorzystać z nich tylko raz i często przez bardzo krótki okres. 40% całego produkowanego plastiku to opakowania, które zazwyczaj wykorzystywane są jednokrotnie.

Dyrektywa UE w sprawie przedmiotów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych (SUP)

W styczniu 2018 roku Komisja Europejska opublikowała „Europejską strategię na rzecz tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym”, której celem jest zrewidowanie sposobu, w jaki plastik jest produkowany, wykorzystywany i wyrzucany. Strategia jest wyrazem zobowiązania UE do tego, by do 2030 roku wszystkie opakowania z tworzyw sztucznych w Unii były projektowane z myślą o ich wielokrotnym użyciu lub recyklingu.

Komisja Europejska ogłosiła także, że przedstawi propozycję przepisów prawnych dotyczących ograniczenia zanieczyszczenia powodowanego przez przedmioty najczęściej znajdowane na europejskich plażach – jednorazowe produkty z tworzyw sztucznych i narzędzia połowowe. Dane pokazują, że produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych stanowią niemal połowę (49% w 2016 roku)⁶ tych przedmiotów.

Co zawiera ten poradnik?

Niniejszy poradnik przedstawia i analizuje główne zapisy dyrektywy, a także podaje zalecenia wspierające ich ambitną i terminową implementację, podpierając się przykładami najlepszych praktyk. Zakres poradnika ogranicza się do przedmiotów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych.

87%

obywateli i obywaterek UE jest zaniepokojone wpływem produkcji tworzyw sztucznych na środowisko

³ Jambeck, J.R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T.R., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R., Law, K.L., Plastic waste inputs from land into the ocean, „Science”, t. 347, 2015, s. 768–77.1

⁴ Z 15 milionów ton w 1964 roku do 311 milionów ton w 2014 roku (zob. Geyer, R., Jambeck, J.R., Law, K.L., Production, use and fate of all plastic ever made, „Science Advances”, 2017).

⁵ Specjalny Eurobarometr 468, *Postawy obywateli Unii wobec środowiska*.

⁶ <https://seas-at-risk.org/images/pdf/publications/SeasAtRiskSummarysingleUseplasticandthemarineneenvironment.compressed.pdf>

Późniejsza Dyrektywa w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko, znana jako dyrektywa SUP (z ang. *Single-Use Plastics*), została zaproponowana w maju 2018 roku. W grudniu 2018 roku doszło do porozumienia między ustawodawcami UE, a samą dyrektywę formalnie przyjęto i ogłoszono w Dzienniku Urzędowym w czerwcu 2019 roku. Dyrektywa weszła w życie 2 lipca 2019 roku, rozpoczynając tym samym dwuletni okres transpozycji dla państw członkowskich UE.

Dyrektywa przedstawia zestaw środków, których celem jest ograniczenie użycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych oraz narzędzi połowowych. Narzędzia te obejmują ograniczenia rynkowe, zmniejszenie stosowania, wymogi w zakresie projektowania i oznakowania oraz systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP) w zależności od rodzaju produktu i dostępnych rozwiązań alternatywnych. Dyrektywa przewiduje ponadto potencjalną możliwość rozszerzenia swojego zakresu w przyszłości.

Zakres dyrektywy

Dyrektywa SUP obejmuje 15 produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych:

- **patyczki higieniczne** (z wyłączeniem zastosowań medycznych w związku z dyrektywami 90/385/EWG oraz 93/42/EWG),
- **sztućce** – widelce, noże, łyżki i pałeczki,
- **mieszadła do napojów**,

- **słomki** (z wyłączeniem zastosowań medycznych w związku z dyrektywami 90/385/EWG oraz 93/42/EWG),
- **talerze** – w tym talerze papierowe z powłoką z tworzywa sztucznego,
- **balony** (z wyjątkiem balonów do zastosowań przemysłowych lub innych zastosowań profesjonalnych, które nie są dostarczane do konsumentów),
- **patyczki do balonów** (obowiązują te same wyłączenia co w przypadku balonów),
- **pojemniki na żywność** – zawierające jedną porcję przeznaczoną do bezpośredniego spożycia,
- **kubki na napoje** – w tym pokrywy i wieczka,
- **pojemniki na napoje** – o pojemności do trzech litrów wraz z zakrętkami i wieczkami, a także wielomateriałowe pojemniki na napoje (za wyjątkiem pojemników szklanych lub metalowych posiadających zakrętki i wieczka wykonane z tworzywa sztucznego lub pojemników na płyny spożywane jako żywność specjalnego przeznaczenia medycznego zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu (UE) nr 609/2013),
- **paczki i owijki** – wykonane z materiałów giętkich, których zawartość przeznaczona jest do bezpośredniego spożycia,
- **lekkie plastikowe torby na zakupy** – zgodnie z definicją zawartą w dyrektywie 94/62/WE,
- **wyroby tytoniowe** – posiadające filtry, a także filtry sprzedawane do użytku z wyrobami tytoniowymi,
- **chusteczki nawilżane** – uprzednio nawilżone chusteczki przeznaczone do higieny osobistej i uprzednio nawilżone chusteczki do użytku domowego (za wyjątkiem chusteczek do zastosowań przemysłowych),
- **podpaski higieniczne**, tampony i aplikatory do tamponów.

Osobną kategorię stanowią przedmioty wykonane ze szczególnych typów tworzyw sztucznych, tj. pojemniki na żywność, pojemniki na napoje i kubki z polistyrenu ekspandowanego (EPS) oraz wszystkie produkty wykonane z oksydegradowalnych tworzyw sztucznych.

Co kryje się pod pojęciem „pojemnik na żywność”?

Część A załącznika do dyrektywy SUP definiuje pojemniki na żywność jako:

„pojemniki takie jak pudełko, z pokrywką lub bez, stosowane w celu umieszczania w nich żywności, która:
- *jest przeznaczona do bezpośredniego spożycia, na miejscu lub na wynos,*
- *jest zazwyczaj spożywana bezpośrednio z pojemnika, oraz*
- *jest gotowa do spożycia bez dalszej obróbki, takiej jak przyrządzanie, gotowanie czy podgrzewanie,*
w tym pojemniki na żywność typu fast food lub na inne posiłki gotowe do bezpośredniego spożycia, z wyjątkiem pojemników na napoje, talerzy oraz paczek i owijek zawierających żywność”

Artykuł 12 dyrektywy SUP stwierdza: „...obok wymienionych w załączniku kryteriów dotyczących pojemników na żywność decydującą rolę odgrywa to, czy istnieje tendencja do pozostawiania go w miejscach do tego nieprzeznaczonych – z uwagi na jego pojemność lub rozmiar, w szczególności w przypadku pojemników zawierających pojedyncze porcje żywności”.

W pkt. 12 preambuły czytamy ponadto: „W świetle kryteriów zawartych w niniejszej dyrektywie przykładami pojemników na żywność, które należy uznać za produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych do celów niniejszej dyrektywy, są pojemniki na żywność typu fast food lub zawierające zimną lub podgrzaną żywność pudełko na posiłki, kanapki, wrapy i sałatki lub pojemniki na żywność świeżą lub przetworzoną, niewymagającą dalszej obróbki, taką jak owoce, warzywa lub desery”. Chociaż nie mają mocy prawnej, motywy wpływają na interpretację prawodawstwa (Sprawa C-162/97, Nilsson, [1998] ECR I-7477, par. 54).

Punkt 12 dodaje jeszcze, iż: „Przykładami pojemników na żywność, których nie należy uznawać za produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych do celów niniejszej dyrektywy, są pojemniki na żywność zawierające żywność suszoną lub zimną żywność wymagającą dalszej obróbki, pojemniki zawierające więcej niż jedną porcję żywności lub pojemniki zawierające jedną porcję żywności sprzedawane w ilości większej niż jedna sztuka”.

Nasze zalecenie

Państwa członkowskie muszą zwracać szczególną uwagę na definicję pojemników na żywność w swoim prawodawstwie, żeby wyeliminować ewentualne luki prawne, które wpłyną na ograniczenie zakresu przepisów. Na przykład państwa członkowskie powinny upewnić się, że producenci opakowań na żywność i produktów nie będą wykorzystywać kryterium wielkości porcji do wyłączenia z zakresu stosowania przepisów podlegających im pojemników na żywność, na przykład poprzez stwierdzanie, że zawierają dwie porcje, mimo że faktycznie przeznaczone są do przechowywania jednej porcji lub można by realistycznie oczekiwać, że zawarta w nich porcja mogłaby zostać spożyta przez jedną osobę. Najważniejszym kryterium powinien pozostać fakt, że pojemniki te są sprzedawane/dystrybuowane z przeznaczeniem do bezpośredniej konsumpcji ich zawartości, zaś liczba porcji jest w dużej mierze nieistotna.

Artykuł 3 dookreśla zakres dyrektywy SUP, definiując pojęcia „tworzywa sztucznego” i „produktu jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych”:

„tworzywo sztuczne” oznacza materiał składający się z polimeru zgodnie z definicją w art. 3 pkt 5 rozporządzenia (WE) nr 1907/2006, do którego mogły zostać dodane dodatki lub inne substancje i który może funkcjonować jako główny składnik strukturalny produktów końcowych, z wyjątkiem polimerów naturalnych, które nie zostały chemicznie zmodyfikowane. Co więcej pkt 11 preambuły wyraźnie stwierdza, że: *Tworzywa sztuczne produkowane przy użyciu zmodyfikowanych polimerów naturalnych lub tworzywa sztuczne produkowane z biopochodnych, kopalnych lub syntetycznych substancji wyjściowych nie występują naturalnie, powinny zostać zatem objęte niniejszą dyrektywą. I dalej: [...] zmodyfikowana definicja tworzyw sztucznych powinna obejmować oparte na polimerach artykuły gumowe oraz biopochodne i ulegające biodegradacji tworzywa sztuczne, zarówno pochodzące z biomasy, jak i mające ulec biodegradacji z upływem czasu.*

„produkt jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych” oznacza produkt, który jest w całości lub częściowo wykonany z tworzyw sztucznych i który nie został przeznaczony, zaprojektowany ani wprowadzony do obrotu tak, aby osiągnąć w ramach okresu żywotności wielokrotną rotację poprzez zwrócenie go do producenta w celu powtórnego napełnienia lub ponownego użycia do tego samego celu, do którego był pierwotnie przeznaczony.

W ten sposób dyrektywa uwzględnia zarówno produkty jednorazowego użytku wykonane z tworzyw sztucznych biopochodnych i/lub biodegradowalnych bądź kompostowalnych, jak i produkty wielomateriałowe (wykonane z materiałów wielowarstwowych lub kompozytowych) takie jak papier lub kartony z powłoką z tworzywa sztucznego (np. tetrapak).

„Oksydegradowalne tworzywo sztuczne” oznacza materiały z tworzyw sztucznych zawierające dodatki, które pod wpływem utleniania prowadzą do rozpadu tych materiałów na mikrofragmenty lub do ich rozkładu chemicznego.

Objęte zakresem dyrektywy	Nieobjęte zakresem dyrektywy
tworzywa sztuczne biopochodne	szklane i metalowe pojemniki na napoje
tworzywa sztuczne biodegradowalne/ kompostowalne	mikroplastik
tworzywa sztuczne wielowarstwowe/ wielomateriałowe	farby, atramenty i kleje

Zgodność z Ramową dyrektywą odpadową i Dyrektywą w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych

Zgodnie z artykułem 2 dyrektywy SUP w razie wystąpienia konfliktu z przepisami Ramowej dyrektywy odpadowej (RDO) lub Dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (PPWD) nadrzędne znaczenie będą miały zapisy dyrektywy SUP. Dyrektywa PPWD stanowi, że opakowania spełniające zawarte w niej wymogi powinny być dopuszczane do obrotu na jednolitym rynku (wedle reguły swobodnego przepływu towarów) między państwami członkowskimi bez żadnych przeszkód. Oznacza to, że państwa członkowskie nie mogą (co do zasady) nakładać zakazów na wybrane opakowania, jeśli odpowiadają one wymogom zawartym w dyrektywie PPWD. W przypadku produktów objętych dyrektywą SUP blokowanie ich dostępu do jednolitego rynku na podstawie niezgodności z jej zapisami nie zostało jednak przewidziane.

Z tego powodu państwa członkowskie mają dużą swobodę w doborze takich rozwiązań, które uznają za stosowne, o ile rozwiązania te nie są nieproporcjonalne i nie mają charakteru dyskryminującego (np. nie uderzają w sektor przemysłu konkretnego państwa członkowskiego). W artykule 4 czytamy na przykład, że na jednorazowe plastikowe kubki i pojemniki na żywność mogą zostać nałożone ograniczenia rynkowe bądź opłaty w celu ograniczenia ich stosowania.

AMBITNE OGRANICZANIE ILOŚCI JEDNORAZOWYCH PRODUKTÓW Z TWORZYW SZTUCZNYCH

W przypadku produktów jednokrotnego użytku z tworzyw sztucznych, dla których dostępne są wielorazowe alternatywy (lub zamienniki wykonane z innego materiału), dyrektywa SUP przewiduje wprowadzenie od lipca 2021 roku ograniczeń rynkowych. Jeśli alternatywne produkty nie są powszechnie dostępne, dyrektywa wymaga znaczącego zmniejszenia stosowania.

Artykuł 5 – ograniczenia rynkowe w UE Które produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych zostały objęte zakazem?

Artykuł 5 dyrektywy SUP stwierdza: państwa członkowskie zakazują wprowadzania do obrotu wymienionych w części B załącznika produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych oraz produktów wykonanych z oksydegradowalnych tworzyw sztucznych. Począwszy od lipca 2021 roku zakaz będzie obowiązywał na całym rynku UE i obejmie następujące produkty:

- patyczki higieniczne,
- sztucce (widelce, noże, łyżki i pałeczki),
- mieszadełka do napojów,
- słomki,
- talerze,
- patyczki do balonów⁷
- pojemniki na żywność, pojemniki na napoje oraz kubki wykonane z ekspandowanego polistyrenu (EPS).

Dyrektywa przewiduje wyjątki od powyższych zakazów dla patyczków higienicznych i słomek wykorzystywanych w celach medycznych (tj. w sytuacjach, w których traktuje się je jako wyroby medyczne)⁸.

Zapisy dyrektywy odnoszą się do konwencjonalnych tworzyw sztucznych, tworzyw sztucznych biopochodnych, biodegradowalnych i kompostowalnych, a także do materiałów kompozytowych. Jednorazowe plastikowe sztucce wykonane częściowo lub całkowicie z biopochodnych tworzyw sztucznych oraz papierowe talerze z powłoką z tworzywa sztucznego również nie będą mogły być wprowadzane do obrotu na rynku UE od lipca 2021 roku.

Dyrektywa definiuje wprowadzanie do obrotu jako pierwsze udostępnienie produktu na rynku państwa członkowskiego, zaś udostępnienie na rynku jako dostarczanie produktu na rynek państwa członkowskiego do celów dystrybucji, stosowania lub użytkowania w ramach działalności handlowej, odpłatnie lub nieodpłatnie. Z tego powodu ograniczenia rynkowe mają zastosowanie niezależnie od kanału dystrybucji (sprzedaż tradycyjna lub internetowa) lub faktu nałożenia opłaty.

Zwrot ku produktom wielokrotnego użytku w celu wyeliminowania „niewłaściwego zastępowania”

Wszystkie omawiane jednorazowe produkty z tworzyw sztucznych można zastąpić dostępnymi powszechnie w całej Europie zamiennikami wielokrotnego użytku. Państwa członkowskie powinny nie tylko promować i wspierać wykorzystanie wielorazowych zamienników w miejsce produktów jednorazowego użytku wykonanych z innych materiałów, lecz także podjąć odpowiednie działania jeszcze przed okresem obowiązywania ograniczeń rynkowych, który rozpoczyna się w lipcu 2021 roku.

Odchodzenie od produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych stanowi wyraźny cel zarówno tej dyrektywy, jak i prawodawców⁹. Zastępowanie tych produktów przedmiotami wykonanymi na przykład z papieru lub drewna to rozwiązanie, które nie ma żadnej przyszłości i które dodatkowo stoi w sprzeczności z hierarchią sposobów postępowania z odpadami oraz zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym. Nadające się do wielokrotnego użytku sztucce powinny mieć pierwszeństwo przed jednorazowymi sztuccami z drewna lub bambusu. W przypadku konsumpcji na miejscu państwa powinny przyjąć takie rozwiązania, które nałożą obowiązek (lub które przynajmniej będą silną zachętą do) używania wielorazowych sztucców, talerzy, słomek i mieszadełek.

Przykłady przepisów wprowadzających całkowity zakaz użycia jednorazowej zastawy stołowej w przypadku spożycia na miejscu

W sierpniu 2019 roku Tajwan ogłosił, że restauracje zlokalizowane w domach towarowych, centrach handlowych i hipermarketach nie będą mogły oferować jednorazowej zastawy stołowej tym konsumentom, którzy wybierają konsumpcję na miejscu. Zakaz ten obejmuje 150 hipermarketów oraz 180 domów towarowych i centrów handlowych.

W styczniu 2019 roku miasto Berkeley w Kalifornii przyjęło rozporządzenie, które nakłada na restauracje i kawiarnie obowiązek obsługiwanie konsumentów spożywających na miejscu wyłącznie z wykorzystaniem talerzy i utensyliów wielokrotnego użytku.

Systemy ponownego użycia – dostępne opcje

Tradycyjne systemy ponownego użycia opierają się na prostych rozwiązaniach, gdzie jednorazowe sztucce, mieszadełka, słomki i talerze z tworzyw sztucznych zastępowane są dobrze znanymi wielorazowymi przedmiotami ze stali nierdzewnej lub ceramiki.

⁷ Patyczki mocowane do balonów i służące do tego, by balony się na nich opierały, w tym mechanizmy tych patyczków, z wyjątkiem balonów do użytku przemysłowego lub innych profesjonalnych zastosowań (oraz ich mechanizmów), które to balony nie są rozprowadzane wśród konsumentów

⁸ Patyczki higieniczne i słomki podlegające przepisom dyrektywy Rady 90/385/EWG lub dyrektywy Rady 93/42/EWG.

⁹ W motywie 2 podkreślono, iż „Niniejsza dyrektywa propaguje podejścia wspomagające gospodarkę o obiegu zamkniętym, które dają pierwszeństwo zrównoważonym i nietoksycznym produktom wielokrotnego użytku i systemom ponownego użycia zamiast produktom jednorazowego użytku, które mają przede wszystkim na celu zmniejszenie ilości generowanych odpadów”. Motyw 14 kładzie ponadto nacisk na fakt, że „Państwa członkowskie powinny zachęcać do stosowania produktów, które nadają się do wielokrotnego użytku, a gdy staną się odpadami – do przygotowania do ponownego użycia i poddania recyklingowi”.

W przypadku konsumpcji „na wynos”, również podczas wydarzeń i festiwali odbywających się na świeżym powietrzu, wielorazowe sztucze, talerze, pojemniki na żywność oraz kubki mogą zostać objęte systemem kaucyjnym. Alternatywnie można za pomocą zachęt ekonomicznych takich jak zniżki skłaniać konsumentów, aby przynosili własne sztucze, pojemniki na żywność i kubki wielokrotnego użytku. W Europie i poza nią powstaje mnóstwo nowych pomysłów na to, jak dostarczać żywność i napoje w wielorazowych pojemnikach i to właśnie te inicjatywy powinny być promowane i wspierane.

Przykłady dobrych praktyk w zakresie wielorazowych przedmiotów wykorzystywanych „w ruchu”, a także podczas wydarzeń lub festiwali

ReCircle – w Szwajcarii (później także w Niemczech) firma ReCircle wprowadziła we współpracy z 800 restauracjami partnerskimi system kaucyjny dla pojemników na żywność. W ramach systemu oferowane są również dwa rodzaje sztuców: połączenie łyżki, noża i widelca (*spork*) oraz zestaw złożony z wielorazowego noża, widelca i łyżki z polipropylenu, które można złączyć ze sobą dla łatwiejszego transportu (*smart to go*)

LessMess – w Wielkiej Brytanii organizacja LessMess przeprowadziła testy systemu kaucyjnego, w ramach którego zaopatrywano jednostkowe wydarzenia i festiwale w wielorazowe talerze i sztucze. Talerze wielokrotnego użytku są wypożyczane wszystkim obsługującym dane wydarzenie dostawcom żywności, a klienci płacą za talerz/sztucze kaucją doliczaną do ceny zakupionego posiłku. Kaucja jest zwracana w momencie odniesienia przedmiotów do centralnego punktu zmywania naczyń zlokalizowanego na terenie wydarzenia.

Zakaz dla produktów wykonanych z oksydegradowalnych tworzyw sztucznych

Dyrektywa SUP przewiduje wprowadzenie zakazów obejmujących wszystkie produkty (nie tylko jednokrotnego użytku) wykonane z oksydegradowalnych tworzyw sztucznych począwszy od lipca 2021 roku. Oksydegradowalne tworzywa sztuczne to konwencjonalne polimery (np. LDPE), do których dodano związki chemiczne (w tym metale ciężkie) w celu przyspieszenia utleniania i fragmentacji materiału pod wpływem działania promieni UV i/lub ciepła i tlenu.

Chociaż przedstawia się je i reklamuje jako biodegradowalne, dysponujemy licznymi dowodami na to, że w rzeczywistości oksydegradowalne tworzywa sztuczne po prostu rozpadają się na małe fragmenty, zwiększając poziom zanieczyszczenia mikroplastikami¹⁰. Wszyscy zainteresowani, w tym producenci opakowań z tworzyw sztucznych i podmioty gospodarujące odpadami, są zgodni, że dla tego typu produktów nie ma już miejsca na rynku.

Artykuł 4 – Zmniejszenie stosowania

Dyrektywa SUP wymaga od państw członkowskich, aby podjęły niezbędne środki w celu osiągnięcia ambitnego i trwałego zmniejszenia stosowania pojemników na żywność oraz kubków na napoje (wraz z zakrętkami i wieczkami). Zgodnie z zapisami dyrektywy środki te mają prowadzić do osiągnięcia do 2026 roku, w porównaniu z 2022 rokiem, mierzalnego, ilościowego zmniejszenia stosowania.

Dyrektywa określa, że państwa członkowskie UE w celu osiągnięcia rzeczzonego zmniejszenia mogą przyjąć następujące środki (między innymi):

- krajowe cele w zakresie zmniejszenia stosowania,
- działania zapewniające dostępność wielorazowych zamienników dla jednorazowych plastikowych kubków i pojemników na żywność w punktach sprzedaży konsumentom końcowym,
- instrumenty ekonomiczne, na przykład takie, które zapewniają, że produkty jednokrotnego użytku z tworzyw sztucznych nie będą oferowane za darmo w punkcie sprzedaży konsumentom końcowym,
- ograniczenia rynkowe gwarantujące zastępowanie plastikowych jednorazowych kubków i pojemników na żywność produktami alternatywnymi, które mogą być wykorzystywane wielokrotnie lub które nie zawierają tworzyw sztucznych.

Dobór narzędzi leży w gestii każdego państwa członkowskiego zgodnie ze specyficznym dla danego kraju kontekstem. Prawdopodobnie najskuteczniejsze okaże się połączenie środków wymienionych powyżej z innymi. Kolejne rozdziały przedstawiają niektóre z najbardziej obiecujących rozwiązań, aczkolwiek szczegóły będą różnić się w zależności od lokalnych warunków.

Jesteśmy głęboko przekonani, że pełne usunięcie negatywnego wpływu jednorazowych kubków i pojemników na żywność będzie wymagać wprowadzenia całkowitego zakazu ich stosowania. Zakazem powinny zostać objęte kubki i pojemniki na żywność wykonane z konwencjonalnych tworzyw sztucznych, ale również z tworzyw sztucznych biopochodnych i kompostowalnych oraz materiałów kompozytowych. Obowiązkowe stopniowe i ambitne zmniejszanie stosowania tych produktów w ciągu najbliższych dziesięciu lat powinno stać się podstawą do ciągłej rozbudowy systemów ponownego użycia ich zamienników, co ostatecznie ułatwi wprowadzenie całkowitego zakazu.

¹⁰ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/bb3ec82e-9a9f-11e6-9bca-01aa75ed71a1>

Cele w zakresie zmniejszenia stosowania

Ze względu na brak aktualnych danych rządy mają czas do 2022 roku, żeby wyznaczyć wartości referencyjne dla wykorzystania kubków i pojemników na żywność, które będą podstawą do oceny postępów w ograniczaniu ich stosowania w 2026 roku.

Popieramy wyznaczenie następujących wiążących celów: zmniejszenie stosowania o 50% do 2025 roku i 80% do 2030 roku. Uwzględnienie w przedkładanych Komisji Europejskiej przez państwa członkowskie dorocznych raportów informacji dotyczących podjętych działań oraz wprowadzonych do obrotu produktów pozwoli na regularne monitorowanie postępów w ograniczaniu stosowania oraz uruchomienie dodatkowych działań, jeśli zajdzie taka potrzeba. W przeciwieństwie do nieprecyzyjnego celu „ambitnej redukcji” cele ilościowe stanowią wyraźne wskazanie, jakie środki i w jakim stopniu należy podjąć, upraszczając i porządkując tym samym monitorowanie i sprawozdawczość. Cele ograniczenia stosowania o 50% do 2025 roku i 80% do 2030 roku są zgodne z oceną skutków¹¹ dołączoną do przedstawionej przez Komisję propozycji dyrektywy w sprawie jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych i narzędzi połowowych i nie odbiegają o tych, które zawarto w dyrektywie w sprawie ograniczenia zużycia lekkich jednorazowych toreb na zakupy¹².

Obecność jasno określonych i wiążących celów ilościowych przekłada się na większą pewność dla inwestorów i sprzyja rozwojowi nowych modeli biznesowych. Bez sprecyzowanych celów dotychczasowe praktyki biznesowe prawdopodobnie nie ulegną zmianie, co pociągnie za sobą brak zaufania do inwestowania w tym obszarze i zahamuje tworzenie stabilnych zielonych miejsc pracy.

Co więcej, obywatele w całej Europie bardzo pozytywnie zareagowali na pomysł ograniczenia użycia jednorazowych plastikowych toreb i domagają się bardziej zdecydowanego przeciwdziałania zanieczyszczeniu powodowanemu przez tworzywa sztuczne. W 2017 roku 87% obywateli UE wyrażało obawy związane z wpływem tworzyw sztucznych na środowisko, zaś dla 74% z nich powodem do zmartwienia był wpływ plastiku na zdrowie¹³.

Cele w zakresie ponownego użycia

Żeby podnieść skuteczność działań, wyznaczeniu ilościowych celów dotyczących zmniejszenia stosowania powinny towarzyszyć cele w zakresie ponownego użycia. W istocie zmniejszenie wykorzystania jednorazowych przedmiotów

z tworzyw sztucznych (zwłaszcza kubków i pojemników na żywność) idzie w parze ze zwiększonym zainteresowaniem rozwiązaniami wielorazowymi.

Ograniczenie użycia jednorazowych plastikowych produktów nie powinno wiązać się z ich zastępowaniem produktami wykonanymi z innych materiałów, które również są jednorazowe, ale powinno pociągać za sobą większe wykorzystanie ich wielorazowych zamienników. Pkt 2 i 14 preambuły (cytowane powyżej) wyraźnie wskazują, że produkty wielokrotnego użytku powinny mieć pierwszeństwo przed produktami jednorazowymi niezależnie od materiału, z jakiego zostały zrobione. Obowiązkowe wprowadzenie systemów kaucyjnych dla opakowań przyspieszy wyznaczanie celów w zakresie ponownego użycia i monitorowanie postępów w ich osiaganiu.

Przykład ustanowionych prawem celów w zakresie ponownego użycia

Przyjęte w 2018 roku w hiszpańskiej Nawarze miejscowe prawo¹⁴ wymaga od przedsiębiorców działających w sektorze HoReCa (hotele, sprzedaż detaliczna, gastronomia), aby do 2028 roku 80% piwa, 70% napojów bezalkoholowych i 40% wody podawane było w pojemnikach wielokrotnego użytku. Przed upływem tego samego terminu 15% sprzedawanych w sklepach pojemników na napoje musi być wielorazowych. Podobne wymagania wprowadzono ostatnio również na Balearach, a ich spełnienie powinno nastąpić przed 2030 rokiem¹⁵.

Cele dla pozostałych produktów

Rethink Plastic zdecydowanie zachęca kraje do wyznaczania ilościowych celów w zakresie ograniczania stosowania i ponownego użycia dla pozostałych jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych, zarówno tych objętych dyrektywą, jak i wykraczających poza jej zakres. Nowelizacja dyrektywy w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych¹⁶ z 2018 roku zobowiązuje państwa członkowskie do podjęcia działań zmierzających do podwyższenia rynkowego udziału opakowań wielokrotnego użytku oraz zwiększenia skali systemów ponownego użycia opakowań. Dodatkowe działania obejmują „ustalenie minimalnej ilości opakowań wielokrotnego użytku, wprowadzanych do obrotu każdego roku w każdym strumieniu opakowań”.

¹¹ https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/single-use_plastics_impact_assessment.pdf

¹² Cele w postaci ograniczenia liczby zużywanych toreb do 90 na mieszkańca przed końcem 2019 roku oraz 40 na mieszkańca przed końcem 2025 roku równają się 50-proc. ograniczeniu w perspektywie czteroletniej i 80-proc. w okresie 10 lat w porównaniu ze zużyciem wynoszącym 198 toreb na mieszkańca w momencie przyjmowania przepisów. Tekst dostępny pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32015L0720>

¹³ Flash Eurobarometr 388, 2014

¹⁴ <https://www.boe.es/buscar/pdf/2018/BOE-A-2018-8953-consolidado.pdf>

¹⁵ <https://www.boe.es/eli/es-ib/2019/02/19/8>

¹⁶ Artykuł 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/852 z 30 maja 2018 roku zmieniającej dyrektywę 94/62/WE w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych. Tekst dostępny pod adresem: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0852>

Cele w zakresie ograniczenia użycia miałyby szczególnie istotne znaczenie w kontekście pojemników na napoje, opakowań, owijek i chusteczek nawilżanych. Przyczyniłyby się również do zwiększenia skali dostępnych już rozwiązań alternatywnych.

Ograniczenia rynkowe w specyficznych miejscach lub sektorach

Jednymi z najszybszych i najefektywniejszych metod ograniczenia użycia kubków i pojemników na żywność jest wprowadzenie ograniczeń obejmujących niektóre miejsca lub sektory, w których użycie to jest szczególnie duże. Przykładem może być tu zakaz wykorzystania tych produktów w bezpośredniej konsumpcji na miejscu w sektorze hotelarskim i gastronomicznym albo obowiązek stosowania zasad zielonych zamówień publicznych przez budynki użyteczności publicznej i administrację, także w trakcie organizowanych przez nie wydarzeń.

Prawny zakaz wykorzystania jednorazowych kubków, puszek i butelek w trakcie publicznych wydarzeń w Belgii

W 2019 roku belgijski region Flandrii przyjął prawo¹⁷ zakazujące lokalnym władzom serwowanie napojów w jednorazowych kubkach (bez względu na użyty materiał), puszkach i butelkach PET zarówno w miejscu pracy, jak i podczas wydarzeń publicznych. Zakaz ten ma również zastosowanie w przypadku wydarzeń, które nie mają charakteru oficjalnego, na przykład szkolnych imprez lub festiwali i festynów organizowanych przez lokalne społeczności, chyba że organizatorzy są w stanie zapewnić selektywną zbiórkę co najmniej 90% przedmiotów objętych zakazem (95% do 2022 roku).

Zachęty ekonomiczne i inne narzędzia

Dużą rolę w ograniczaniu użycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych mogą odgrywać zachęty ekonomiczne. Zastosowanie opłat za plastikowe torby przełożyło się na znaczące zmniejszenie ich wykorzystania w tych krajach, które wprowadziły to rozwiązanie na dużą skalę, w sposób kompleksowy i z podbudową szeroko zakrojonych kampanii uświadamiających. W Irlandii dzięki wprowadzonej w 2002 roku opłacie za plastikowe torby udało się ograniczyć ich użycie o 90%¹⁸. Wprowadzenie opłat miało także pozytywny wpływ na środowisko: w 2015 roku torby z tworzyw sztucznych stanowiły tam 0,13% wszystkich porzuconych odpadów, podczas gdy w 2005 roku było to około 5%. W ciągu 12 lat opłaty wygenerowały również zyski w wysokości 200 milionów euro, a uzyskane w ten sposób przychody przeznaczone zostały na utrzymanie projektów środowiskowych zarządzanych przez fundusz ochrony środowiska¹⁹.

Podobnymi obciążeniami finansowymi coraz częściej obejmowane są także kubki i jest to dobry moment na zwiększenie skali tych działań. Opłatami można by objąć także pojemniki na żywność, aby zachęcać konsumentów do wybierania zamienników wielokrotnego użytku, czy to przyniesionych z domu, czy też dostarczanych w ramach systemu kaucyjnego. Równie dobrym sposobem na motywowanie wyboru rozwiązań wielorazowych są zniżki dla konsumentów przychodzących ze swoimi kubkami lub pojemnikami. Kawiarnie i restauracje, które wprowadziły już podobną politykę, chwalą się pozytywną reakcją ze strony konsumentów. Przeprowadzone w 2017 roku badanie Eurobarometru wykazało, że zdaniem 61% respondentów konsumenci powinni płacić więcej za jednorazowe produkty z tworzyw sztucznych.

Opodatkowanie tworzyw sztucznych²⁰

Ważną rolę w kształtowaniu zachowań oraz ograniczaniu produkcji i konsumpcji mogą odgrywać podatki. Zależnie od zamierzonego celu (zmniejszenie ogólnej produkcji, zmiana praktyk producenckich, modelowanie zachowań konsumentów itp.) podatkami można obciążać różne odcinki łańcucha produkcji, przetwarzania, konsumpcji i utylizacji tworzyw sztucznych.

Podobnie jak łańcuch tworzyw sztucznych problem plastiku jest bardzo złożony. W praktyce „podatek od tworzyw sztucznych” może więc przyjąć formę pakietu podatkowego, w którym każdy podatek jest zaprojektowany tak, by wywołać określoną reakcję na danym odcinku łańcucha, także u producentów i konsumentów.

Każdy wprowadzany podatek powinien być ukierunkowany, skuteczny, sprawiedliwy, transparentny i oparty na zasadzie: zanieczyszczający płaci.

Wprowadzenie zniżki mogą przełożyć się na większe zaangażowanie konsumentów i szersze wykorzystanie produktów wielorazowych, to jednak systemy kaucyjne są w tym względzie skuteczniejsze. Oprócz butelek na napoje (więcej w części dotyczącej zbiórki selektywnej) kaucją można objąć także wielorazowe kubki i pojemniki na żywność, za które konsument ponosi dodatkową opłatę zwracaną w momencie odniesienia ich do wyznaczonego punktu.

¹⁷ <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/090135578027434e>

¹⁸ Convery i McDonnell, 2007

¹⁹ Anastasio i Nix, 2016.

²⁰ Więcej o kwestiach opodatkowania tworzyw sztucznych można znaleźć w raporcie Rethink Plastic Alliance „The Price is right...or is it?” dostępnym na stronie: http://zerowasteurope.eu/wp-content/uploads/2018/09/PlasticsTax_FINAL.pdf

Przykłady systemów kaucyjnych dla kubków i pojemników na żywność

ReCup to uruchomiony w Niemczech w 2016 roku system kaucyjny obejmujący kubki do kawy. Obecnie system skupia ponad 2700 dostawców z ponad 450 miast – ich listę można znaleźć w aplikacji i na stronie internetowej. Konsumenci płacą kaucję w wysokości 1 euro za wielorazowe kubki polipropylenowe w trzech pojemnościach (200 ml, 300 ml lub 400 ml). Kaucja jest zwracana w momencie odniesienia kubka (do umycia) do jednego z punktów partnerskich.

Deliveround

Organizacja Recycling Network Benelux, miasto Hasselt (Belgia) i dostarczająca żywność firma Deliveroo wspólnie opracowują zgodny z ideą gospodarki o obiegu zamkniętym sposób na dostarczanie posiłków w wielorazowych pojemnikach. Prowadzone badania skupiają się na kwestii możliwości zbudowania wydajnego i konkurencyjnego systemu, który następnie zostanie przetestowany w Hasselt.

Ecobox to stworzony w Luksemburgu system kaucyjny dla pojemników na żywność. Do systemu przystąpiło blisko 100 restauracji. Pojemnik Ecobox wykonany jest z recyklowanego PBT (politereftalanu butylenu) i dostępny jest w dwóch pojemnościach (500 ml i 1 litr). Opcjonalnie dostarczane są także wielorazowe sztućce.

Tiffin boxes – pudełka typu *tiffin* po raz pierwszy wykorzystano w Mumbaju (Indie). Obecnie w tych wielorazowych pojemnikach ze stali nierdzewnej dostarcza się 200 000 posiłków dziennie. System ten sprowadzono do Belgii, gdzie z usługi *tiffin* korzysta 1000 użytkowników, którzy zmniejszyli dzięki niemu łączną ilość generowanych przez siebie odpadów opakowaniowych o 1,5 tony rocznie i oszczędzają 20 000 euro, które inaczej wydaliby na pojemniki jednorazowe. System zaczęto stosować także w Wielkiej Brytanii.

WZYWAMY RZĄDY DO:

- Pełnej implementacji zakazu wprowadzania do obrotu jednorazowych plastikowych patyczków higienicznych, sztućców, talerzy, mieszadełek, patyczków do balonów oraz kubków, pojemników na napoje i pojemników na żywność wykonanych z EPS.
- Wyznaczenia wiążących celów w zakresie ograniczenia użycia jednorazowych plastikowych kubków i pojemników na żywność o 50% do 2025 roku oraz 80% do 2030 roku. Ostatecznie produkty te powinny zostać objęte pełnym zakazem obrotu rynkowego.
- Wprowadzenia ograniczeń rynkowych dla pojemników na żywność i kubków w szczególnych sektorach (np. HoReCa i zielone zamówienia publiczne) i miejscach (np. wydarzenia publiczne), aby osiągnąć cele w zakresie ograniczenia ich użycia.
- Wyznaczenia wiążących celów ilościowych w zakresie ponownego użycia, które będą uzupełniać cele w zakresie zmniejszenia stosowania.
- Wyznaczenia celów w zakresie zmniejszenia stosowania dla pozostałych produktów jednokrotnego użytku z tworzyw sztucznych.

Przedmioty wielokrotnego użytku a zdrowie

Wymogi sanitarne

Klienci mogą mieć mylne wyobrażenie o ryzyku związanym z brakiem higieny (głównie w postaci zagrożenia bakteriologicznego), jakie wiąże się z wykorzystaniem przedmiotów wielokrotnego użytku, i to właśnie te obawy muszą zostać wzięte pod uwagę w systemach ponownego użycia.

W przypadku wielu istniejących systemów ponownego użycia, w tym także tych, które obejmują produkty wysokiego ryzyka takie jak mleko, gwarancją spełnienia wymogów sanitarnych są wysokiej jakości infrastruktura mycia oraz dobrze zaprojektowane systemy transportu i przechowywania. Prawda jest taka, że wielorazowa zastawa stołowa nie jest niczym nadzwyczajnym w sektorze gastronomii i hotelarstwa, a mimo to klienci nie mają co do nich podobnych obaw.

Możliwe przeszkody prawne, które mogą blokować użycie i rozpowszechnianie przedmiotów wielokrotnego użytku (również tych przynoszonych przez klientów), powinny zostać usunięte.

Projekt wolny od substancji toksycznych

Coraz więcej obaw pojawia się wokół kwestii oddziaływania na zdrowie szkodliwych chemikaliów (np. związków zaburzających funkcjonowanie układu hormonalnego), które przedostają się z tworzyw sztucznych do żywności, napojów i środowiska, zwłaszcza z jednorazowych plastikowych opakowań.

Zastosowanie bardziej obojętnych materiałów, takich jak niepowlekana stal nierdzewna czy szkło, w znacznym stopniu ogranicza ekspozycję konsumentów na działanie substancji niebezpiecznych. Proces opracowywania produktu i sam produkt końcowy muszą być wolne od szkodliwych substancji chemicznych niezależnie od tego, czy jest to produkt jednokrotnego użytku, czy też wielorazowy wykonany z tworzywa sztucznego bądź innego materiału.

Najwyższym priorytetem powinna być eliminacja substancji sklasyfikowanych jako niebezpieczne w ramach rozporządzenia (WE) 1272/2008 w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin (CLP), wzbudzające szczególnie duże obawy (SVHC) w ramach rozporządzenia (WE) 1907/2005 w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) lub znajdujących się na liście SIN²¹.

²¹ Szczegółowe informacje na temat listy SIN znajdują się pod adresem: <https://chemsec.org/sin-list/>

PRZEPROJEKTOWYWANIE PRODUKTÓW I SYSTEMÓW

Systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta

Dobrze zaprojektowane systemy rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP) odznaczające się dużym zróżnicowaniem opłat mogą być skutecznym narzędziem wywoływania systemowych zmian w sposobie projektowania, wytwarzania i obsługi produktów. Wymaganie od producentów, aby brali odpowiedzialność za środowiskowe i społeczne koszty swoich produktów, może skłonić ich do sięgnięcia po takie projekty, które ograniczają te koszty i zmniejszają negatywny wpływ, jaki produkty wywierają w swoim cyklu życia. Zasada „zanieczyszczający płaci” zapisana w artyku 191(2) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) ma fundamentalne znaczenie w europejskim prawodawstwie. Co więcej, 94% obywateli UE uważa, że podmioty generujące duże zanieczyszczenie powinny być pociągane do odpowiedzialności za wyrządzone przez siebie szkody w środowisku – 65% respondentów całkowicie zgadza się z tym stwierdzeniem²².

Systemy ROP zazwyczaj skupiają się na kosztach końca cyklu życia, tj. tych, które związane są z odbiorem, unieszkodliwianiem i recyklingiem odpadów. Powinno to stanowić dla firm bodziec do zintensyfikowania wysiłków

zmierzających do zapobiegania powstawaniu odpadów i projektowania zgodnie z ideą obiegu zamkniętego, na przykład poprzez projektowanie produktów i systemów, które ograniczają ilość wyrzucanych materiałów (np. systemów ponownego użycia i/lub powtórnego napełniania), oraz tworzenie wydajniejszych systemów zbiórki (np. systemów kaucyjnych).

Z każdym etapem cyklu życia produktu wiąże się ryzyko środowiskowe i społeczne – od pozyskiwania surowców i produkcji do przetwarzania, dystrybucji i sprzedaży. Dobrze odzwierciedla to stworzona przez OECD definicja ROP jako *konceptji, zgodnie z którą producenci i importerzy produktów powinni w znacznym stopniu ponosić odpowiedzialność za negatywny wpływ, jaki ich produkty wywierają na środowisko w ciągu całego cyklu życia, w tym za występujące na wcześniejszych etapach oddziaływania nieodłącznie związane z wyborem materiałów do produkcji oraz procesem produkcji stosowanym przez producenta, a także oddziaływania późniejsze wynikające z wykorzystania i utylizacji produktów*²³. Jako takie systemy ROP nie powinny ograniczać się wyłącznie do kosztów związanych z końcem cyklu życia.

Kryzys plastikowych odpadów nie równa się problemowi zaśmiecenia

Najnowsze doniesienia o handlu odpadami z tworzyw sztucznych potwierdzają, że odpowiedzialnymi za niewłaściwe zachowania są w głównej mierze producenci, a nie konsumenci. Na światło dzienne wychodzi coraz więcej przypadków eksportu dużych ilości plastikowych odpadów z globalnej Północy (w tym odpadów zbieranych selektywnie do pojemników) na globalne Południe w celu poddania ich „recyklingowi”. Dowody sugerują, że odpady te w rzeczywistości mogą nigdy nie trafić do recyklingu, a zamiast tego lądują na składowiskach lub bezpośrednio w środowisku, gdzie w znaczący sposób negatywnie oddziałują na lokalne społeczności.

Producenci tworzyw sztucznych od 1964 roku zwiększyli swoją działalność dwudziestokrotnie. Wielu wytwórców dóbr szybko zbywalnych (FMCG) zalewa supermarkety zbędnymi, problematycznymi i nadmiernie rozbudowanymi opakowaniami i produktami, nie pozostawiając konsumentom właściwie żadnej alternatywy. To, że produkty te są jednorazowe i często nie nadają się do recyklingu, to świadomy wybór producentów, którzy w ten sposób zmuszają konsumentów do ich wyrzucania. W skali globalnej z całego kiedykolwiek wyprodukowanego plastiku zaledwie 9% trafiło do recyklingu²⁴. Te same firmy nierzadko stosują chemiczne dodatki, które mogą przedostawać się do środowiska i żywności.

Dotychczas kryzys zanieczyszczenia plastikiem ujmowany był jako problem „zaśmiecenia”, za które odpowiedzialni są konsumenci i który można rozwiązać dzięki podnoszeniu świadomości oraz lepszemu zarządzaniu odpadami. W ciągu ostatnich kilku lat obserwowaliśmy wysyp kampanii marketingowych i informacyjnych wzywających obywateli do wspierania akcji sprzątania, przeciwdziałania zaśmiecaniu i większego zaangażowania w recykling. Odwraca to uwagę zarówno od rzeczywistego problemu, jak i prawdziwych rozwiązań – począwszy od ograniczenia produkcji i konsumpcji aż do przeprojektowywania produktów – które w głównej mierze spoczywają w rękach producentów, inwestorów i decydentów.

Zbyt długo ludzie w Europie i na całym świecie, szczególnie w krajach globalnego Południa, obarczani byli odpowiedzialnością za zanieczyszczenie, któremu nie są winni. Nie ma wątpliwości, że kryzys zanieczyszczenia plastikiem nie jest równoznaczny z zaśmieceniem. Rozwiązanie tego problemu to wspólne zadanie decydentów, obywateli i przedsiębiorców.

²² Eurobarometr 748

²³ OECD, Group on Pollution Prevention and Control: Extended and Shared Producer Responsibility – Phase 2: FRAME WORK REPORT, 1998. Tekst dostępny na stronie: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=en/epoc/ppc\(97\)20/rev2](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=en/epoc/ppc(97)20/rev2)

²⁴ Geyer, R., Jambeck, J., Law, K., Production, use, and fate of all plastics ever made. „Science Advances”, 2017. Tekst dostępny pod adresem: 3. e1700782. 10.1126/sciadv.1700782.

Kształtowanie cyklu życia produktów może przybierać formę zachęt do ich odpowiedzialnego projektowania przy jednoczesnym ulepszeniu infrastruktury zbiórki i recyklingu, co zwiększy poziom ponownego wykorzystania produktów, komponentów i materiałów. Takie regeneracyjne podejście (*cradle-to-cradle*) przybliżyłoby kraje do stworzenia gospodarki bezodpadowej.

Systemy ROP są centralnym elementem w implementacji dyrektywy SUP, ponieważ ich wdrożenie jest niezbędnym krokiem do maksymalnego wykorzystania jej transformacyjnego potencjału. Szczególnie istotna jest tu ekomodulacja opłat, w myśl której koszty ponoszone przez producentów uzależnione są od szeregu kryteriów projektowych (np. toksyczność, wytrzymałość,

możliwość ponownego wykorzystania i naprawy), jakie potencjalnie mogą być źródłem negatywnego oddziaływania w ciągu cyklu życia produktu.

ROP w dyrektywie SUP

Systemy ROP obejmujące jednorazowe produkty z tworzyw sztucznych dzielą się na trzy grupy zależnie od rodzaju produktów, dla których zostały stworzone. Wprowadzanie systemów ROP powinno nastąpić najpóźniej do końca 2024 roku (z wyjątkiem wyrobów tytoniowych, w przypadku których ostateczny termin ustalono na początek 2023 roku). Państwa członkowskie muszą zagwarantować, że wytwórcy tych produktów jako absolutne minimum będą pokrywali przedstawione w tabeli 2 poniżej koszty przypisane do każdej z grup.

GRUPA 1 ²⁵	GRUPA 2	GRUPA 3
PRODUKTY pojemniki na żywność paczki i owijki pojemniki na napoje o pojemności do trzech litrów lekkie plastikowe torby na zakupy kubki do napojów	PRODUKTY chusteczki nawilżane ²⁶ balony ²⁷	PRODUKTY wyroby tytoniowe z filtrem oraz filtry sprzedawane do użytku z wyrobami tytoniowymi
KOSZTY Działania w zakresie podnoszenia świadomości Sprzątanie, transport i przetwarzanie śmieci powstałych z tych produktów Odbiór, transport i przetwarzanie powstałych z tych produktów odpadów, które trafiły do publicznych systemów zbiórki, w tym koszty infrastruktury i jej eksploatacji	KOSZTY Działania w zakresie podnoszenia świadomości Sprzątanie, transport i przetwarzanie śmieci powstałych z tych produktów Gromadzenie danych i sprawozdawczość	KOSZTY Działania w zakresie podnoszenia świadomości Sprzątanie, transport i przetwarzanie śmieci powstałych z tych produktów Gromadzenie danych i sprawozdawczość Odbiór, transport i przetwarzanie powstałych z tych produktów odpadów, które trafiły do publicznych systemów zbiórki, w tym koszty infrastruktury i jej eksploatacji

²⁵ Opakowania objęte są już dyrektywą UE w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych – prezentowane tu środki mają charakter dodatkowy.

²⁶ Z wyłączeniem chusteczek nawilżanych przeznaczonych do użytku przemysłowego (tj. wyłącznie uprzednio nawilżone chusteczki do higieny osobistej i użytku domowego).

²⁷ Z wyłączeniem balonów przeznaczonych do zastosowań przemysłowych i profesjonalnych.

Wymogi ROP mają zastosowanie również do produktów wielomateriałowych, np. papierowych kubków z powłoką z tworzywa sztucznego czy opakowań tetrapak. Z tego powodu zalecamy, aby ROP obejmowała także puszki do napojów, ponieważ zawierają one warstwę tworzywa sztucznego. Puszki są jednorazowymi pojemnikami na napoje, które często przedostają się do środowiska, a więc ich włączenie w zakres systemów ROP będzie dla środowiska korzystne i zapewni równe warunki między tymi firmami, które sprzedają napoje

w puszkach oraz tymi, które sprzedają napoje w butelkach. Dodatkowo zapobiegnie to zastępowaniu małych jednorazowych butelek puszkami, które również w znacznym stopniu szkodzą środowisku.

Implementacja systemów ROP

Ustanowione zapisami dyrektywy SUP działania uzupełniają wymogi określone w RDO (dyrektywa 2008/98/WE). Wszystkie systemy ROP muszą być tworzone zgodnie z artykułami 8 i 8a RDO.

Minimalne wymagania dla systemów ROP

Artykuły 8 i 8a RDO wyznaczają minimalne wymagania zgodności, jakie przy implementacji schematów ROP dla produktów muszą spełnić producenci (oraz wszystkie zaangażowane podmioty) i państwa członkowskie wprowadzające schematy ROP na poziomie krajowym.

Państwa członkowskie muszą zagwarantować, że krajowe systemy ROP będą uwzględniać wszystkie wymienione poniżej aspekty:

Struktura/logistyka

- Transparentność: jasno określone role/odpowiedzialność wszystkich uczestniczących podmiotów.
- Cele: jakościowe lub ilościowe cele w zakresie zarządzania odpadami.
- Obowiązkowy system sprawozdawczości.
- Równe traktowanie producentów niezależnie od ich wielkości itp.
- Obowiązek przekazywania „posiadaczom odpadów” informacji dotyczących zapobiegania powstawaniu odpadów oraz działań na rzecz ponownego użycia.
- Adekwatne monitorowanie i egzekwowanie.
- Inkluzywność: prowadzenie regularnego dialogu pomiędzy istotnymi interesariuszami (np. lokalnymi władzami, organizacjami społecznymi).

Obowiązki producentów/organizacji odpowiedzialności producenckiej:

- Wyraźne określenie produktów/materiałów objętych systemami ROP.
- Wyraźne wskazanie obszarów geograficznych objętych systemem ROP.
- Producenci zapewniają adekwatną dostępność systemów zbiórki selektywnej na obszarze objętym systemami ROP.
- Producenci zapewniają adekwatne środki finansowe i organizacyjne.
- Producenci wdrażają adekwatne mechanizmy kontroli zarządzania finansami systemu ROP oraz jakości zbieranych danych.
- Producenci upubliczniają informacje na temat systemów ROP, w tym dane dotyczące realizacji celów, prawa własności i członkostwa (w przypadku systemów zbiorowych), wkładów finansowych i procedur operacyjnych w zarządzaniu odpadami.

Minimalne wymagania dla ROP (finansowe):

Systemy ROP muszą:

- pokrywać koszty selektywnej zbiórki, transportu i przetwarzania odpadów,
- pokrywać koszty współdzielenia i wymiany informacji,
- pokrywać koszty gromadzenia danych,
- różnicować opłaty nakładane na produkty/odpady zależnie od ich wytrzymałości, możliwości naprawy i ponownego użycia, przydatności do recyklingu oraz obecności substancji niebezpiecznych,
- w przejrzysty sposób ustalać koszty pomiędzy zaangażowanymi stronami.

W stronę wydajnych ogólnounijnych systemów ROP

Wybór produktów objętych dyrektywą SUP motywowany był ich szczególnie szkodliwym wpływem na środowisko. Zasadnicze znaczenie ma więc to, by państwa członkowskie wdrożyły systemy ROP o wiele wcześniej niż przewidziany termin 2024 roku. Zalecamy, aby tego rodzaju systemy implementować do końca okresu przejściowego (lipiec 2021 roku). Państwa członkowskie muszą zagwarantować skuteczne wdrażanie systemów ROP, tj. w taki sposób, który uwzględnia trzy opisane poniżej czynniki.

1. W pełni wiążące niezależne kontrole: Dyrektywa SUP wskazuje, że systemy ROP dla produktów z Grup 1 i 2 mogą być implementowane na zasadzie dobrowolnych umów z producentami/sektorami, powstaje jednak ryzyko niewystarczająco dokładnego stosowania lub rozluźnienia minimalnych wymogów określonych w artykule 8a RDO. Dotychczasowe doświadczenia sugerują, że umowy te nie przynoszą takich rezultatów, jakie niezbędne są do ograniczenia ilości odpadów z tworzyw sztucznych.

Należy całkowicie unikać monitorowania dokonywanego wewnętrznie przez przedstawicieli przemysłu. Zamiast tego państwa członkowskie powinny włączać w strukturę systemów zgodności coroczne audyty przeprowadzane przez niezależne podmioty, żeby zapewnić maksymalną transparentność podejmowanych działań i sprawozdawczości. Nadzorujące podmioty muszą posiadać wystarczające środki do tego, by kompleksowo wypełniać powierzoną sobie rolę. W latach 2017-2018 brytyjska Agencja Środowiska przeprowadziła niezapowiedziane wizyty u zaledwie 1,4% akredytowanych w Anglii recyklerów i eksporterów, ponieważ nie dysponowała odpowiednimi zasobami²⁸.

2. Ekomodulacja opłat: Modulacja opłat jest kluczowa dla stymulowania lepszego projektowania produktów. Narzędzie to może przyczynić się do osiągnięcia bezwzględnego ograniczenia ilości wykorzystywanego plastiku, upowszechniania modeli ponownego użycia oraz wyeliminowania z tworzyw sztucznych substancji niebezpiecznych. Różnicowanie opłat musi być na tyle silne, aby przesunąć bilans kosztów i zysków na korzyść ograniczenia stosowania tworzyw sztucznych (na przykład zniechęcając do nadmiernego pakowania), większej dostępności produktów przeznaczonych do ponownego użycia/napełniania, projektowania produktów wolnych od niebezpiecznych substancji chemicznych, a także projektowania opakowań z myślą o recyklingu.

Ostatnia rewizja RDO wprowadza możliwość różnicowania opłat w zależności od wpływu, jaki dany produkt wywiera na środowisko (tzw. ekomodulacja). Komisja Europejska przygotowuje wytyczne w zakresie ustalania kryteriów modulacji zgodnych z artykułem 8a(4) RDO²⁹. Co prawda ekomodulacja stosowana jest już w kilku krajach, ale jej wpływ na rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym daleki jest od osiągnięcia pełnego potencjału. W ramach istniejących w UE systemów ROP ponowne użycie, recykling i inne formy odzysku traktowane są równorzędnie, co nie odzwierciedla ani celów gospodarki o obiegu zamkniętym, ani hierarchii sposobów postępowania z odpadami. Państwa członkowskie stoją obecnie przed szansą na wzmocnienie roli hierarchii postępowania z odpadami przy wprowadzaniu systemów ROP.

Na przykład Francja wprowadzi od 2020 roku szczególny rodzaj ekomodulacji związany z „dojrzałością strumienia recyklingu” (wraz z systemem *bonus-malus* w zakresie od 10% do 100% opłaty), który bierze pod uwagę stopień prawdopodobieństwa, że dane opakowanie z tworzywa sztucznego zostanie poddane recyklingowi. Oznacza to, że plastikowe opakowanie, które z technicznego punktu widzenia może trafić do recyklingu, ale nie posiada odpowiednio dojrzałego strumienia recyklingu, będzie obciążone wyższą opłatą (niż na przykład butelki PET).

Komisja Europejska jest w trakcie opracowywania wytycznych dotyczących ekomodulacji opłat w systemach ROP (artykuł 8(5) RDO)³⁰. Równolegle prowadzone są prace nad zmianą najważniejszych wymogów dla opakowań w ramach dyrektywy PPWD (tj. minimalnych wymagań, jakie dany typ opakowania musi spełnić przed dopuszczeniem do obrotu na rynku UE).

Ekomodulacja stanowi potwierdzenie, że wielokrotne użycie jest najbardziej oszczędzającym zasoby wewnętrznym obiegiem surowca pozwalającym na zachowanie całkowitej wartości materiałów, w związku z czym może stać się siłą napędową rozwoju opakowań wielorazowych³¹. Systemowe wsparcie dla ponownego użycia poprzez ROP pomoże również państwom członkowskim osiągać cele w zakresie ponownego użycia, do czego zgodnie z RDO są zobligowane³².

²⁸ <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2018/07/The-packaging-recycling-obligations.pdf>

²⁹ Jeśli obowiązki wynikające z ROP są spełniane przez grupę podmiotów, w miarę możliwości obowiązki te są różnicowane dla poszczególnych produktów bądź grup produktów podobnych z uwzględnieniem ich wytrzymałości, możliwości naprawy, ponownego wykorzystania, poddania recyklingowi oraz zawartości substancji niebezpiecznych. Tego typu podejście biorące pod uwagę cały cykl życia ma umocowanie w wymaganiach określonych przez odnośne prawodawstwo UE i, jeśli jest to możliwe, bazuje na zharmonizowanych kryteriach, żeby zapewnić niezakłócone funkcjonowanie rynku wewnętrznego.

³⁰ Komisja publikuje w porozumieniu z państwami członkowskimi wytyczne dotyczące transgranicznej współpracy przy systemach rozszerzonej odpowiedzialności producenta oraz różnicowaniu wkładu finansowego, o którym mowa w punkcie (b) artykułu 8a(4). W razie konieczności, aby nie zakłócać funkcjonowania rynku wewnętrznego, Komisja może przyjąć akty wykonawcze w celu określenia kryteriów zapewniających jednakowe stosowanie zapisów punktu (b) artykułu 8a(4), jednakże bez precyzyjnego określania poziomu wkładu.

³¹ https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/New-Plastics-Economy_Catalysing-Action_13-1-17.pdf

³² Artykuł 9 dyrektywy (UE) 2018/851 z 30 maja 2018 roku zmieniającej dyrektywę 2008/98/WE w sprawie odpadów.

Podczas opracowywania systemów ekomodulacji pod uwagę, oprócz zdolności do recyklingu, należy wziąć także inne czynniki, zwłaszcza takie, które promują ponowne użycie i zapobieganie powstawaniu odpadów:

- najwyższy priorytet dla zapobiegania powstawaniu odpadów i użycia opakowań wielorazowych,
- transparentność w kwestii składu chemicznego artykułów opakowaniowych,
- materiały wolne od substancji sklasyfikowanych jako niebezpieczne w ramach rozporządzenia (WE) 1272/2008 w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin (CLP) lub substancje wzbudzające szczególnie duże obawy (SVHC) w ramach rozporządzenia (WE) 1907/2006 w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), bądź też znajdujące się na liście SIN³³
- zrównoważone pozyskiwanie surowców do produkcji materiałów opakowaniowych na podstawie weryfikowalnych systemów certyfikacji, np. Forest Stewardship Council (FSC) dla opakowań drewnopochodnych,
- istnienie systemu kaucyjnego lub odpowiedniego systemu zbiórki obejmującego produkt przeznaczony do ponownego wykorzystania,
- zawartość materiałów pochodzących z recyklingu przekraczająca wartości progowe i znajdująca się powyżej średniej rynkowej (oparta na weryfikowalnym systemie certyfikacji),
- niezależne kontrole zgodności z zasadniczymi wymaganiami,
- publiczny dostęp do infrastruktury recyklingu (np. tam, gdzie 100% populacji ma dostęp do systemów zbiórki selektywnej i komercyjnego procesu recyklingu obejmującego cały produkt).

Wysokość opłat musi być ustalana na podstawie ilości wyprodukowanych jednostek, a nie tonażu, ponieważ opłaty naliczane od tony z jednej strony skłaniają producentów do zmniejszania wagi opakowań, a z drugiej mogą doprowadzić do większego wykorzystania opakowań giętkich, które o wiele trudniej poddają się recyklingowi mechanicznemu. Przykłady z Europy pokazują, że struktury opłat biorące pod uwagę masę wytwarzanych produktów przesuwają punkt nacisku na obniżanie ich wagi, premiując materiały lekkie, ale gorzej poddające się recyklingowi³⁴. Taka sytuacja miała miejsce w Szwecji, gdzie system ROP dla opakowań doprowadził do 50-procentowego spadku średniej wagi opakowań, jednak przyczynił się do większego wykorzystania plastikowych laminatów, których ponowne przetworzenie jest bardzo kłopotliwe. Opłaty bazujące na jednostkach produkcji wykorzystywane są z kolei we francuskim systemie ROP, dla którego rozważana jest obecnie modulacja opłat na podstawie jednostek sprzedaży konsumenckiej (CSU – *consumer sales unit*), tj. jednostek produktu, które konsument może zakupić oddzielnie. Jeśli ze sprzedawanego pakietu napojów da się wydzielić poszczególne butelki, wówczas każda butelka traktowana jest jako jednostka sprzedaży konsumenckiej³⁵.

Przychody wygenerowane z systemów ROP powinny zostać przeznaczone na: 1) pokrycie kosztów zbiórki, przetwarzania i sprzątania (także odpadów pozostawionych w miejscach do tego nieprzeznaczonych); oraz 2) uruchomienie „funduszu zmiany” wspierającego proces przechodzenia gospodarki na model obiegu zamkniętego, w którym najwyższy priorytet będą mieć zapobieganie powstawaniu odpadów i ponowne użycie. Inwestycje dotowane z wykorzystaniem pobranych w ramach systemów ROP opłat w żadnym wypadku nie powinny skutkować uzależnieniem od nieefektywnych produktów jednorazowego użytku.

3. Pokrycie kosztów: Narzędzia ROP muszą uwzględniać oddziaływanie produktów w ciągu całego ich cyklu życia, w tym między innymi koszty wycofania z eksploatacji. Powstające na początkowych etapach koszty związane z projektowaniem i produkcją można niwelować poprzez zastosowanie najlepszych praktyk w zakresie zrównoważonego rozwoju wzdłuż całego łańcucha dostaw. Mogłoby to obejmować zrównoważone leśnictwo, zwiększanie zawartości materiałów pochodzących z recyklingu, zapewnianie najlepszych praktyk na etapie przygotowania produkcji, zapobieganie stratom granulatu i zachęcanie do użycia w produkcji opakowań energii ze źródeł odnawialnych. Zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami zapobieganie powstawaniu odpadów i ograniczanie zużycia materiałów pierwotnych, równocześnie z projektowaniem pod kątem ponownego użycia, może być postrzegane jako najskuteczniejsza metoda zmniejszania ryzyka powstającego na początkowych etapach produkcji.

Obligowanie producentów do ponoszenia pełnych kosztów wycofywania produktów z użytku stanowi kluczowy bodziec dla firm do przeprojektowywania produktów z myślą o obiegu zamkniętym, przyczyniając się do rozwoju zrównoważonych modeli biznesowych, w tym systemów ponownego użycia. Koszty końca cyklu życia mogłyby zostać dodatkowo podzielone na koszty związane z produktami zbieranymi w ramach oficjalnych usług utylizacji odpadów (składowanie, recykling, spalanie itp.) oraz koszty związane z usuwaniem skutków przedostawania się produktów do środowiska naturalnego (zaśmiecenie, straty w trakcie zbiórki).

Egzekwowanie od producentów ponoszenia całkowitych kosztów usuwania wytwarzanych przez nich produktów, które wydostają się z systemu gospodarowania odpadami, zachęci ich do współpracy z samorządami przy zapewnianiu właściwej zbiórki. Obecnie koszty te pokrywane są przez władze lokalne, sektory prywatne (takie jak turystyka i rybołówstwo) oraz społeczeństwo. Brytyjskie samorządy co roku przeznaczają na oczyszczanie plaż ze śmieci około 18 milionów euro, zaś w Holandii i Belgii zadanie to pochłania mniej więcej 10,4 miliona euro rocznie³⁶. Co więcej, pod uwagę trzeba wziąć także koszty infrastruktury zbiórki odpadów poużytkowych, na przykład pojemników na odpady z wyrobów tytoniowych umieszczane w miejscach szczególnie narażonych na zaśmiecanie.

33 Szczegółowe informacje na temat listy SIN znajdują się na stronie: <https://chemsec.org/sin-list/>

34 Instytut Europejskiej Polityki Ochrony Środowiska, EPR in the EU Plastics Strategy and the Circular Economy: A focus on plastic packaging, 2017. Tekst dostępny pod adresem: <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/9665f5ea-4f6d-43d4-8193-454e1ce8ddfe/EPR%20and%20plastics%20report%20IEEP%2019%20Dec%202017%20final%20rev.pdf?v=63680919827>

35 CITEO, Rates for packaging recycling, 2018. Tekst dostępny pod adresem:

https://www.citeo.com/sites/default/files/inside_wysiwyg_files/Rate%20table%202018%20packaging%20english%20february%202018.PDF

36 Mouat, J., Lopez Lozano, R., Bateson, H. Economic Impacts of Marine Litter [report], KIMO, 2010. Tekst dostępny pod adresem: http://www.kimointernational.org/wp/wp-content/uploads/2017/09/KIMO_Economic-Impacts-of-Marine-Litter.pdf

Oplaty pobierane w ramach ROP nie powinny być wykorzystywane do finansowania nieefektywnych systemów zbiórki i przetwarzania odpadów, ale powinny raczej wspierać pełne odejście od jednorazowych opakowań na rzecz rozwiązań wielokrotnego użytku, gwarantując tym samym, że wszystkie wprowadzane do obrotu opakowania staną się częścią gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki bezodpadowej. Żeby stworzyć gospodarkę korzystającą z prawdziwie zamkniętego obiegu, pierwszeństwo należy dawać tym opakowaniom, które mogą zostać poddane recyklingowi w systemie zamkniętym z zachowaniem ich oryginalnej funkcji (np. przetwarzanie PET przeznaczonego do kontaktu z żywnością przetwarzany na PET przeznaczony do kontaktu z żywnością) i unikać tworzenia materiałów o niższej wartości (np. materiałów przeznaczonych do produkcji mebli parkowych). Chociaż są to rozwiązania daleko lepsze od składowania czy spalania, to niosą ze sobą ryzyko powielania utrwalonych wzorców gospodarki linearnej i systemów jednorazowego użytku kosztem tworzenia opakowań zaprojektowanych z myślą o ponownym wykorzystaniu.

Podobne zastrzeżenia pojawiają się przypadku recyklingu chemicznego oraz procesu wydobywania ropy z tworzyw sztucznych (*plastic to oil*), które spychają projektowanie pod kątem ponownego użycia na dalszy plan i utrzymują popyt na jednorazowe opakowania trudno poddające się recyklingowi takie jak paczki po chipsach, woreczki na żywność i folia⁴⁰.

Przy formułowaniu najlepszych praktyk w recyklingu pod uwagę należy wziąć również inne czynniki środowiskowe. Recykling mechaniczny w obiegu zamkniętym pozwala na zachowanie najwyższej wartości i utrzymanie najszerszych możliwości zastosowania w przyszłych obiegach⁴¹. Recykling chemiczny może za to wiązać się z wysokim zużyciem energii. Dla przykładu: metoda hydrolizy w recyklingu chemicznym (polegająca na reakcji PET z wodą w środowisku kwasowym, zasadowym lub obojętnym, której wynikiem jest całkowita depolimeryzacja do monomerów) wymaga wysokiej temperatury (200-250°C), wysokiego ciśnienia (1,4-2 MPa) oraz długiego czasu do zakończenia procesu depolimeryzacji⁴². W pirolizie i gazyfikacji wymagana jest jeszcze wyższa temperatura dochodząca do 1500°C⁴³.

Koszty sprzątania jako część systemów ROP

W Irlandii systemy ROP nie dotują sprzątania odpadów porzuconych ani odbioru zawartości miejskich koszy. Każdego roku ilość śmieci porzucanych w miejscach do tego nieprzeznaczonych i umieszczanych w miejskich koszach na odpady sięga 100 000 ton. Za ich unieszkodliwianie płać władze lokalne (czyli podatnicy). Według danych przytoczonych w miejskim planie zarządzania odpadami na lata 2016-2018 w Dublinie ilość odpadów porzucanych i umieszczonych w koszach wynosi 17 147 ton, a na ich usuwanie rada miejska wydaje około 20 milionów euro. Każda tona kosztuje zatem 1116 euro. Dla porównania: w ramach irlandzkiego systemu ROP producenci/właściciele marek wprowadzający opakowania do obrotu płać zaledwie 89 euro za tonę.

Według przeprowadzonego w 2010 roku w Holandii badania koszty sprzątania śmieci sięgają 250 milionów euro³⁷. Organy samorządowe i inni zarządcy przestrzeni publicznych (głównie władze lokalne) łącznie pokrywają 95,6% tych kosztów, czyli 239 milionów euro. Ostatecznie wszystkie te koszty pokrywane są jednak z kieszeni podatników.

Badanie przeprowadzone na zlecenie flandryjskiej Publicznej Agencji Odpadowej (OVAM) wykazało, że koszty usuwania porzuconych odpadów w tym regionie Belgii wzrosły z 61 milionów euro w 2013 roku do 103 milionów euro w 2015 roku³⁸ (16 euro na obywatela). W tym samym okresie ilość śmieci zwiększyła się o 40% do 24 441 ton. Największe obciążenia finansowe ponoszą samorządy (około 176 milionów euro, 94% całkowitego kosztu), a pozostałą część pokrywają flamandzkie agencje i organizacje zarządzające drogami wodnymi.

Jednocześnie w ramach inicjatywy Mooimakers przemysł opakowań pokrywa tylko 2% kosztów (2,125 miliona euro). Według szacunków w 2018 roku całkowite koszty sprzątania porzuconych odpadów we Flandrii ponownie wzrosły do 164,2 miliona euro³⁹.

37 Deloitte, Rapport kostenonderzoek zuiverafval Nederland, czerwiec 2010.

38 <https://www.apache.be/2017/04/05/zwervuil-en-sluikstort-kost-elke-vlaming-jaarlijks-29-euro/?sh=a3ed29f9d833aefe1a6cc-1558895614>

39 https://www.ovam.be/sites/default/files/atoms/files/Zwervuil_Studie_2015-DEF-1.pdf

40 Zobacz na przykład: <https://www.edie.net/news/5/Tesco-to-trial-innovation-which-makes-all-plastics-recyclable-/>

41 Ellen MacArthur Foundation, The New Plastics Economy: Rethinking the future of plastics, 2016. Tekst dostępny pod adresem:

https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/dotcom/client_service/Sustainability/PDFs/The%20New%20Plastics%20Economy.ashx

42 Grigore, M. Methods of Recycling, Properties and Applications of Recycled Thermoplastic Polymers. „Recycling 2017”, 2, 2017, s. 24. doi:10.3390/recycling2040024.

43 Zero Waste Europe, El Dorado of chemical recycling, state of play and policy challenges, 2019. Tekst dostępny pod adresem: <https://zerowasteurope.eu/2019/08/press-release-el-dorado-of-chemical-recycling-state-of-play-and-policy-challenges/>

WZYWAMY RZĄDY DO:

- Wdrożenia systemów ROP przed upływem okresu przejściowego (lipiec 2021 roku) oraz zapewnienia ich skutecznej implementacji poprzez:
- Tworzenie systemów zgodnych z obowiązującym prawodawstwem krajowym przy równoczesnym spełnieniu minimalnych wymagań określonych w art. 8 RDO.
- Efektywnej ekomodulacji opłat (opartej na ilości sprzedanych jednostek, a nie ich wadze), dzięki której system ROP będzie stanowił silniejszą motywację do lepszego projektowania produktów.
- Pełnego pokrycia kosztów z uwzględnieniem oddziaływania produktów w trakcie całego cyklu życia i wymagania od producentów ponoszenia 100% kosztów sprzątania przedmiotów, które zostały porzucone w miejscach do tego nieprzeznaczonych.

Wymogi dotyczące projektowania produktów

Artykuł 6 dyrektywy SUP określa wymogi projektowe w odniesieniu do pojemników na napoje i butelek (o pojemności do trzech litrów):

- do 2024 roku: wszystkie pojemniki na napoje muszą posiadać pokrywki i wieczka, które będą przymocowane do nich w trakcie całego zamierzonego okresu użycia,
- do 2025 roku: butelki PET muszą zawierać co najmniej 25% materiałów pochodzących z recyklingu,
- do 2030 roku: butelki na napoje muszą zawierać co najmniej 30% materiałów pochodzących z recyklingu.

Zakres

Dyrektywa SUP rozróżnia pojemniki na napoje oraz butelki na napoje. Pojemniki na napoje są większe i obejmują pojemniki używane do przechowywania płynów (np. butelki na napoje wraz z zakrętkami i wieczkami) oraz wielomateriałowe opakowania na napoje (np. kartony tetrapak).

Szklane i metalowe pojemniki na napoje, których zakrętki i wieczka wykonane są z tworzywa sztucznego, nie są objęte zakresem dyrektywy i w związku z tym nie podlegają tym wymaganiom.

Zakrętki przymocowane do pojemnika

Zakrętki i wieczka są przedmiotami, które najczęściej wydostają się z systemów zbiórki i trafiają do środowiska. Problem ten mógłby zostać niemal całkowicie rozwiązany, gdyby były one przymocowane do butelki lub pojemnika na napój w ciągu całego okresu użytkowania (pod warunkiem istnienia skutecznego systemu zbiórki tych opakowań). To tylko jeden ze sposobów, w jaki przemysłowy projekt produktu może bardzo przybliżyć nas do zażegnania kryzysu plastikowych odpadów. Odpowiednia technologia przymocowywania zakrętek i wieczek do pojemników na napoje jest już dostępna⁴⁴, również dla pojemników na napoje gazowane.

Komisja Europejska sporządziła projekt wniosku do europejskiej organizacji normalizacyjnej o opracowanie niezbędnych zharmonizowanych standardów, które zapewnią, że zakrętki i wieczka będą mogły być przymocowywane do pojemnika bez obniżania trwałości, niezawodności i szczelności zamknięcia. Wniosek powinien także obejmować opracowanie zharmonizowanych standardów umożliwiających przymocowywanie wieczek i zakrętek we wszystkich rodzajach pojemników (nie tylko tych przeznaczonych na napoje). Dostępne dane wskazują, że na europejskich plażach znajdują się duże ilości zakrętek od butelek po szamponach oraz wieczek od pojemników na żywność. Wniosek Komisji to dobra okazja do rozpoczęcia prac nad dalszą standaryzacją projektowania i opracowywaniem działań zapobiegających przedostawaniu się zakrętek i wieczek do środowiska. Wzywamy przedstawicieli państw członkowskich do domagania się w nadchodzącej procedurze komitologii dotyczącej wniosku o standaryzację wprowadzenia obowiązku przymocowywania zakrętek we wszystkich pojemnikach.

⁴⁴ <http://www.thiscap.com/>

Zawartość materiałów pochodzących z recyklingu

Zgodnie z dyrektywą SUP do 2030 roku minimalna zawartość recyklowanych tworzyw sztucznych w butelkach na napoje musi wynosić 30%.

Państwa członkowskie zachęcane są do wyznaczania wyższych celów w zakresie zawartości materiałów z recyklingu (powyżej 30%) oraz objęcie nimi innych produktów, tak by zapewnić jak najwięcej korzyści z wprowadzenia takiego środka. Część firm już zobowiązała się do osiągania ambitniejszych celów, jeśli chodzi o wykorzystanie przetworzonego plastiku⁴⁵.

Dla różnych typów produktów można by ustanowić osobne cele. Na przykład docelowa zawartość materiałów pochodzących z recyklingu w butelkach plastikowych mogłaby być znacznie wyższa, ponieważ możliwe jest wprowadzenie skutecznych instrumentów (np. systemy kaucyjne), które pozwoliłyby na większe pozyskanie wysokiej jakości recyklatu do ich produkcji, także w recyklingu typu *bottle-to-bottle*.

W miarę rozwoju systemów kaucyjnych dla innych produktów (kubków na napoje, pojemników na żywność itp.) cele w zakresie zawartości materiałów z recyklingu mogłyby być po uruchomieniu systemu kaucyjnego z biegiem czasu zwiększane. Jak zaznaczamy w sekcji poniżej, zalecamy tworzenie w pierwszej kolejności systemów kaucyjnych obejmujących produkty przeznaczone do powtórnego napełniania (a nie recyklingu).

Ma to kluczowe znaczenie dla zapewnienia dostępności recyklatów cechujących się wysoką jakością, w szczególności zaś brakiem niebezpiecznych substancji chemicznych. Najlepszym sposobem zagwarantowania czystych strumieni recyklingu i wysoko jakościowego recyklatu jest wyeliminowanie niebezpiecznych chemikaliów już na etapie projektowania produktu. Systemy ROP z modulacją opłat (patrz poprzednia sekcja) mogłyby stać się efektywnym narzędziem stymulującym tworzenie materiałów nietoksycznych.

WZYWAMY RZĄDY DO:

- Wsparcia propozycji, w myśl której (przyszłe) standardy dotyczące przymocowywania zakrętek miałyby obowiązywać w kontekście wszystkich pojemników, a nie tylko pojemników na napoje.
- Wyznaczenia celów w zakresie zawartości materiałów pochodzących z recyklingu na poziomie co najmniej 50% dla plastikowych butelek do 2030 roku.
- Wyznaczenia minimalnych celów w zakresie zawartości materiałów pochodzących z recyklingu na poziomie co najmniej 30% dla pozostałych produktów.

⁴⁵ Niektórzy sygnatariusze globalnej inicjatywy Plastics Pact zobowiązali się do osiągnięcia do 2025 następujących celów w zakresie zawartości materiałów z recyklingu: Werner & Mertz, POSITIV.A, IWC Schaffhausen (100%); The Bio-D Company Ltd (75%); Diageo, L'Occitane en Provence (40%).

LEPSZE SYSTEMY SELEKTYWNEJ ZBIÓRKI I POWTÓRNEGO NAPEŁNIANIA

W 2017 roku na europejski rynek trafiło 3,3 miliona ton butelek PET⁴⁶. Liczba ta nie obejmuje ogromnej ilości innych jednorazowych butelek na napoje, które zostały użyte w tym samym okresie. Tylko część z nich zostało zebranych i poddanych recyklingowi. Według sporządzonej przez Komisję Europejską oceny oddziaływania na środowisko jednorazowe plastikowe butelki i zakrętki były najczęściej znajdowanymi przedmiotami na europejskich plażach⁴⁷.

Artykuł 9 dyrektywy SUP stanowi, że państwa członkowskie powinny podjąć środki konieczne do tego, aby zapewnić selektywną zbiórkę do celów recyklingu butelek na napoje o pojemności do trzech litrów (oraz ich zakrętek i wieczek) na poziomie:

- do 2025 roku: 77% tego typu produktów wprowadzanych do obrotu w danym roku pod względem masy,
- do 2029 roku: 90% tego typu produktów wprowadzanych do obrotu w danym roku pod względem masy.

Wprawdzie dyrektywa nie narzuca państwom członkowskim wyboru systemu, którego te użyją do osiągnięcia wyznaczonych celów zbiórki, ale zawiera wyraźne odesłanie do dwóch instrumentów:

- systemów kaucyjnych,
- celów w zakresie zbiórki selektywnej dla odnośnych systemów ROP.

Metodologia obliczeniowa

Do 2020 roku Komisja przyjmie akt wykonawczy określający metodologię obliczania i weryfikacji celów w zakresie zbiórki selektywnej. W punkcie 27 preambuły podkreślono, iż wyznaczanie tych celów powinno być oparte na liczbie wprowadzonych do obrotu w danym państwie członkowskim jednorazowych butelek na napoje z tworzyw sztucznych lub na generowanej w danym państwie członkowskim ilości odpadów pochodzących z jednorazowych butelek na napoje z tworzyw sztucznych. Wyliczenia wagi odpadów powinny brać pod uwagę wszystkie odpady z plastikowych butelek, w tym te, które nie trafiły do systemu zbiórki odpadów, ponieważ zostały porzucone w miejscach do tego nieprzeznaczonych. Zalecamy, aby opracowana przez Komisję ostateczna metodologia obliczeniowa gwarantowała, że wszystkie butelki wprowadzane do obrotu na rynku UE będą uwzględniane w pełnym zakresie, również w przypadku, gdy użycie i wyrzucenie butelki nastąpi w różnych krajach lub gdy butelka nie trafi do systemu zbiórki odpadów.

Punkt 27 stwierdza ponadto, że powinno się zapewnić możliwość zbierania niektórych typów odpadów łącznie pod warunkiem, że nie będzie to miało negatywnego wpływu na zachowanie wysokiej jakości

recyklingu. Opowiadamy się zatem przeciwko mieszanej zbiórce odpadów we wszystkich przypadkach z wyjątkiem systemów kaucyjnych, w którym butelki z tworzyw sztucznych są zbierane razem z innymi czystymi strumieniami, takimi jak puszki i butelki szklane. Doświadczenie pokazało, że efektywność zbiórki odpadów mieszanych w systemach ROP znacznie odbiega od tej, jaką oferuje zbiórka w ramach systemu kaucyjnego. W Belgii zbiórka odpadów mieszanych w systemie Fost+ skutkuje recyklingiem butelek na poziomie zaledwie 42% (29% po odliczeniu strat na etapie przetwarzania lub odpadów wysłanych za granicę bez żadnej gwarancji, że rzeczywiście zostaną poddane recyklingowi) i doprowadziła do sytuacji patowej, utrudniając przejście na zbiórkę selektywną poprzez systemy kaucyjne.

Metody zbiórki

Jak wspomniano powyżej, państwa członkowskie mogą wybrać system, którego chcą użyć do osiągania celów. Nalegamy na sięganie po systemy kaucyjne, ponieważ mają one kluczowe znaczenie dla osiągania celów w zakresie zbiórki selektywnej. Systemy kaucyjne bazują na tworzeniu dla konsumentów ekonomicznej zachęty do zwracania pustych pojemników w wyznaczonych punktach zbiórki. Systemy te nie tylko prowadzą do zmiany zachowań, ale są także gwarancją, że produkty zostaną wykorzystane ponownie lub poddane recyklingowi we właściwy sposób.

Systemy kaucyjne obejmujące pojemniki na napoje działają już w ponad 40 regionach na całym świecie i przynoszą znaczące rezultaty. Jak dotychczas żadna inna metoda nie pozwoliła osiągnąć tak wysokiego poziomu zbiórki. Systemy kaucyjne są szczególnie skuteczne, ponieważ:⁴⁸

- pozwalają osiągnąć najwyższe stopy zbiórki selektywnej utrzymujące się w Europie na poziomie około 90%,
- są jednymi z najwydajniejszych instrumentów przeciwdziałających przedostawaniu się tworzyw sztucznych do oceanów i środowiska. Za ich pomocą możliwe jest na przykład ograniczenie ilości pojemników na napoje zalegających w środowisku morskim o nawet 40%,
- badanie przeprowadzone przez niezależny instytut badawczy CE Delft wykazało, że każdego roku tylko dzięki implementacji systemu kaucyjnego obejmującego butelki i puszki możliwe jest zaoszczędzenie 80 milionów euro,⁴⁹
- społeczne poparcie dla systemów kaucyjnych przekracza 80%,
- systemy kaucyjne tworzą lokalne miejsca pracy i wspierają rozwój gospodarki,
- promują zasady ekoprojektowania, dzięki którym możliwy jest lepszy recykling,
- generują recyklaty o wyższej jakości, które osiągają wyższą cenę rynkową,
- są najlepszym systemem dla recyklingu typu *bottle-to-bottle*.

⁴⁶ Petcore Europe.

⁴⁷ https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/single-use_plastics_impact_assessment.pdf

⁴⁸ https://zerowasteurope.eu/wp-content/uploads/2019/08/2019_08_22_zwe_drs_manifesto.pdf

⁴⁹ CE Delft, Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes, sierpień 2017

Krajowy system kaucyjny w Niemczech

W Niemczech od wielu lat działa system kaucyjny obejmujący plastikowe butelki (PET), puszki (aluminium) i szklane butelki o pojemności od 100 ml do 3 litrów. Kaucja wynosi 0,25 euro, a całkowita stopa zwrotu sięga 97% (96% dla puszek i 98% dla tworzyw sztucznych).

System kaucyjny dla opakowań wielokrotnego użytku obejmuje butelki szklane lub plastikowe o pojemnościach od 200 ml do 1,5 litra. Kaucja na butelki wielorazowe wynosi zazwyczaj 0,08-0,15 euro, a konsumenci zwracają 99% butelek. Szklane butelki są myte i napełniane nawet 50 razy, zaś butelki PET są wykorzystywane ponownie średnio 20 razy. Większość butelek posiada standardowe wymiary, dzięki czemu mogą być wykorzystywane i zwracane przez wielu uczestników systemu.

System kaucyjny nie powinien ograniczać się wyłącznie do recyklingu butelek plastikowych, ale powinien obejmować także inne produkty (na przykład puszki) i oferować możliwość ponownego użycia zarówno pojemników plastikowych, jak i szklanych. Kompatybilność systemów kaucyjnych dla przedmiotów przeznaczonych do recyklingu i ponownego użycia powinna być ich integralnym elementem od samego początku.

WZYWAMY RZĄDY DO:

- Tworzenia nowych systemów kaucyjnych lub podnoszenia wydajności istniejących, aby osiągnąć 90-procentową stopę zbiórki selektywnej butelek tak szybko, jak to możliwe.
- Zapewniania kompatybilności infrastruktury w systemach kaucyjnych przeznaczonych dla produktów jednorazowych i wielorazowych.
- Rozszerzenia systemów kaucyjnych na inne produkty poza butelkami z tworzyw sztucznych, w tym puszki na napoje i szklane butelki.
- Wspierania metodologii obliczeniowej uwzględniającej każdą butelkę i dopuszczającej możliwość zbiórki mieszanej wyłącznie poprzez system kaucyjny (np. butelek plastikowych z puszkami i butelkami szklanymi w czystym systemie kaucyjnym).

LEPSZA INFORMACJA DLA KONSUMENTÓW I PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI

Lepsza i rzetelniejsza informacja oraz podnoszenie świadomości wspierają środki prawne w ograniczaniu konsumpcji, przeprojektowywaniu produktów i rozwiązywaniu problemu zanieczyszczenia plastikiem. Wielu ludzi nie zdaje sobie sprawy z obecności plastiku w używanych przez siebie produktach, na przykład papierosach i filtrach czy produktach wykorzystujących papier z powłoką z tworzywa sztucznego. Niektóre plastikowe produkty jednorazowego użytku, takie jak chusteczki nawilżane i artykuły higieniczne używane podczas menstruacji, przedostają się do środowiska w wyniku nieprawidłowej utylizacji poprzez system kanalizacji.

Wymogi dotyczące oznakowania

Artykuł 7 dyrektywy SUP określa wymogi w zakresie oznakowania, dzięki którym państwa członkowskie będą w stanie dostarczać konsumentom lepszych informacji dotyczących następujących produktów:

- artykuły higieniczne używane podczas menstruacji,
- chusteczki nawilżane,
- wyroby tytoniowe,
- kubki do napojów.

W każdym przypadku etykieta musi zawierać informacje na temat:

- odpowiedniego postępowania z odpadami bądź też sposobów unieszkodliwiania, których należy unikać,
- obecności tworzyw sztucznych w produkcie,
- negatywnych środowiskowych skutków pozostawiania produktu w miejscu do tego nieprzeznaczonym lub innych niewłaściwych sposobów utylizacji odpadów.

W przypadku artykułów higienicznych używanych podczas menstruacji, chusteczek nawilżanych i artykułów tytoniowych oznaczenie powinno znaleźć się zarówno na opakowaniu handlowym, jak i na opakowaniu zbiorczym, zaś w przypadku kubków na napoje bezpośrednio na samym kubku.

Dyrektywa wymaga, by oznaczenia były **widoczne, czytelne i nieusuwalne**. Ma to kluczowe znaczenie dla umożliwienia konsumentom dokonywania świadomych wyborów zakupowych oraz doprowadzenia do zmiany zachowań w zakresie konsumpcji, użytkowania i utylizacji produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych.

Zgodnie z artykułem 7 Komisja Europejska jest zobowiązana do opracowania zharmonizowanych specyfikacji w zakresie oznakowania tych produktów do lipca 2020 roku, biorąc pod uwagę istniejące już i dopasowane do konkretnego sektora rozwiązania o charakterze nieobowiązkowym oraz potrzebę unikania podawania informacji wprowadzających w błąd. Prawodawcy wskazują, że Komisja powinna zbadać postrzeganie proponowanych oznaczeń na reprezentatywnej grupie konsumentów, aby upewnić się,

że zostaną zauważone i zrozumiane przez większość z nich. Zalecamy rozwijanie specyfikacji we współpracy z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną środowiska oraz stowarzyszeniami konsumenckimi. Tylko dobrze zaprojektowane i skuteczne oznaczenia będą w stanie przynieść oczekiwaną korzyść dla środowiska i ograniczyć koszty związane ze sprzątaniem.

Na produktach nie powinny pojawiać się pewne sformułowania, które mogą wprowadzać w błąd, na przykład „ulega degradacji w środowisku”, ani jakiegokolwiek zwroty sugerujące, że produkt można splukiwać w toalecie. Oznaczenia powinny być jednoznaczne i czytelne, zaś obecność plastiku powinna być sygnalizowana szczególną etykietą. Przeznaczona dla konsumenta informacja powinna być łatwa w odbiorze (na przykład poprzez zastosowanie kolorów) i ujednolicona na poziomie UE. Symbole powinny posiadać kolor silnie kontrastujący z kolorem tła lub grafiką, zaś napisy i symbole powinny być wypełnione jednolitym kolorem, żeby zwiększyć ich czytelność (napisy i symbole posiadające wyłącznie kontury nie są dozwolone). Minimalny rozmiar tekstów i symboli powinien zostać określony.

Oznaczenie powinno widnieć zarówno na samym produkcie, jak i opakowaniu, oraz powinno przyczyniać się do promowania odpowiednich rozwiązań alternatywnych. Obowiązek dostarczania tej informacji mógłby również zostać nałożony na sprzedawców detalicznych w miejscu sprzedaży.

Na poziomie krajowym rządy mają pełne możliwości działania i powinny wykorzystać tę szansę, żeby wykroczyć poza podstawowe zapisy dyrektywy. Rethink Plastic zaleca stosowanie wymogów w zakresie oznakowania dla wszystkich produktów z tworzyw sztucznych (a przynajmniej wszystkich jednorazowych przedmiotów z plastiku objętych dyrektywą), a nie tylko wymienionych w części D załącznika. Konsumentom powinni otrzymywać więcej informacji: obok oddziaływania na środowisko oznaczenie powinno informować o dostępności zamienników, a także obecności chemikaliów, w tym substancji sklasyfikowanych jako niebezpieczne w ramach rozporządzenia (WE) 1272/2008 w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin (CLP), wzbudzające szczególnie duże obawy (SVHC) w ramach rozporządzenia (WE) 1907/2005 w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) lub wyszczególnionych na liście SIN⁵⁰.

⁵⁰ Szczegółowe informacje na temat listy SIN znajdują się na stronie: <https://chemsec.org/sin-list/>

Wykorzystanie „bioplastików” oraz tworzyw sztucznych pozyskanych z oceanów nie rozwiąże problemu zanieczyszczenia plastikiem

Włączenie w zakres dyrektywy SUP biopochodnych, biodegradowalnych i kompostowalnych tworzyw sztucznych jest krokiem w dobrym kierunku.

Obawy obywateli związane z wykorzystaniem plastiku i zanieczyszczeniem tworzywami sztucznymi gwałtownie rosną, prowadząc do rozprzestrzeniania się fałszywych i doraźnych rozwiązań. Część przedsiębiorców nadużywa terminologii lub wykorzystuje te obawy do celów marketingowych, inni zaś, z braku informacji i prawnego kontekstu, nieświadomie promują wśród konsumentów błędne rozwiązania jako właściwe i ekologiczne. W sytuacji braku kontroli nad oznakowaniem nietrudno o przypadki przypisywania produktom własności ekologicznych lub stosowania niejasnych stwierdzeń, które wprowadzają konsumentów w błąd i utrudniają im dostęp do rzetelnych rozwiązań (np. zamienników nadających się do wielokrotnego stosowania lub napełniania).

Terminem, po który firmy sięgają coraz chętniej, jest „plastik oceaniczny” (ang. *ocean plastics*) odnoszący się do tworzyw sztucznych zebranych w środowisku wodnym. Tego typu terminologia daje konsumentom fałszywe przekonanie o tym, że pomagają chronić oceany i mogą dalej bezpiecznie korzystać z (jednorazowych) tworzyw sztucznych, nie uświadamiając sobie przy tym, że w rzeczywistości plastik ten nie powinien być się tam w ogóle znaleźć, jego zbieranie i sortowanie jest ekstremalnie kosztowne, a tak zwany plastik oceaniczny nierzadko mieszany jest z innymi materiałami z tworzyw sztucznych. Mówiąc bardziej ogólnie, wykorzystanie plastiku pozyskanego z oceanów nie rozwiązuje problemu zanieczyszczenia plastikiem, ponieważ nie prowadzi do zmiany zachowań i nie czyni nic w kierunku eliminacji niezwykle szkodliwych dla środowiska mikrocząsteczek plastiku.

Jednocześnie obserwujemy coraz większą rynkową obecność jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych biopochodnych, biodegradowalnych i kompostowalnych – od festiwali i kawiarni po sklepowe półki. Chociaż okrzyknięto je cudownym rozwiązaniem kryzysu plastikowych odpadów, jedyne, co robią, to utrwalają naszą jednorazową, konsumpcjonistyczną mentalność i blokują rozwój prawdziwych rozwiązań takich jak zapobieganie powstawaniu odpadów i ponowne wykorzystywanie produktów.

Biopochodne, biodegradowalne i kompostowalne tworzywa sztuczne nie są rozwiązaniem problemu zanieczyszczenia plastikiem:

- To, że plastik jest biopochodny, odnosi się do użytego w jego produkcji materiału, a nie do procesu rozkładu, dlatego też użycie słowa „biopochodny” nie ma żadnego wpływu na określenie, czy dany materiał nadaje się do kompostowania lub jest biodegradowalny. Produkcja plastików biopochodnych opiera się na ograniczonych zasobach gruntowych i przemysłowym rolnictwie intensywnie korzystającym ze środków chemicznych.
- Istnieje kilka typów biodegradowalnych tworzyw sztucznych, które potrzebują określonych warunków, żeby poprawnie rozłożyć się w środowisku – nie ulegną degradacji ani na ulicy, ani w trawie. Jedyne istniejące obecnie europejski standard dotyczy tworzyw sztucznych stosowanych w kompostowaniu przemysłowym, a więc ich użycie wymaga odpowiedniej infrastruktury i zagwarantowania selektywnej zbiórki produktów. W przeciwnym razie plastiki tego typu trafiają na składowisko, do spalarni lub do środowiska.
- Wymienione rodzaje tworzyw sztucznych podtrzymują użycie produktów jednorazowych i umniejszają wagę rzeczywistych rozwiązań – zapobiegania powstawaniu odpadów i ponownego użycia.

Podnoszenie świadomości powinno skupiać się na kwestiach zapobiegania powstawaniu odpadów oraz wskazywania różnicy pomiędzy błędnymi i prawdziwymi rozwiązaniami (np. ograniczaniem konsumpcji, ponownym użyciem). Stosowane oznaczenia muszą być jednoznaczne i powinny zapobiegać pojawianiu się mylnych lub niepoprawnych deklaracji o ekologiczności produktu. Wreszcie stosowanie terminów takich jak „biodegradowalny” powinno zostać zabronione.

Podnoszenie świadomości konsumentów

Artykuł 10 dyrektywy SUP nakłada na państwa członkowskie obowiązek prowadzenia działań służących podnoszeniu świadomości konsumentów w zakresie:

- dostępności zamienników wielokrotnego użytku, systemów ponownego użycia i możliwości zarządzania odpadami dla wymienionych produktów,
- wpływu (szczególnie na środowisko morskie) pozostawiania odpadów powstałych z wymienionych produktów w miejscach do tego nieprzeznaczonych lub nieprawidłowego postępowania z nimi,
- wpływu nieprawidłowego postępowania z odpadami powstałymi z tych produktów na sieć kanalizacyjną.

Działania te mają zastosowanie do wszystkich produktów objętych dyrektywą z wyłączeniem tych, dla których wprowadzony zostanie zakaz:

- pojemników na żywność,
- paczek i owijek,
- pojemników na napoje,
- wyrobów tytoniowych,
- kubków do napojów,
- chusteczek nawilżanych,
- balonów,
- lekkich plastikowych toreb na zakupy,
- artykułów higienicznych używanych w trakcie menstruacji.

Punkt 28 preambuły nawiązuje również do podnoszenia świadomości w zakresie zawartości tworzyw sztucznych w niektórych plastikowych produktach jednokrotnego użytku. Przypomina państwom członkowskim, że ich obowiązkiem jest podjęcie decyzji co do doboru środków służących podnoszeniu świadomości (zależnie od produktu lub jego przeznaczenia) oraz upewnianie się, że przekazywane informacje w żaden sposób nie będą promować użycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych.

Działania podnoszące świadomość muszą być wyraźnie ukierunkowane i skupione na ograniczaniu konsumpcji oraz wielokrotnym użyciu produktów, przedstawianiu informacji dotyczących negatywnego oddziaływania jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych oraz dostępności produktów alternatywnych. Tego rodzaju działania są dobrym uzupełnieniem narzędzi regulacyjnych stosowanych w celu ograniczania stosowania (np. opłat) oraz promowania produktów wielorazowych i systemów ponownego użycia. W Irlandii na przykład nałożone na plastikowe torby opłaty w połączeniu z ukierunkowaną kampanią informacyjną przełożyły się na zmniejszenie ich stosowania o ponad 90% w niecały rok.

Należy jednak pamiętać, że podnoszenie świadomości zawsze powinno mieć jedynie charakter pomocniczy i nie może zastępować rozwiązań prawnych służących ograniczaniu użycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych, lepszemu projektowaniu produktów oraz promowaniu wielorazowych produktów i systemów.

WZYWAMY RZĄDY DO:

- Popierania wyraźnego oznakowania, zwłaszcza w zakresie zawartości tworzyw sztucznych w produkcie.
- Rozszerzania wymogów dotyczących oznakowania o inne elementy, na przykład obecność SVHC.
- Objęcia wymaganiami w zakresie oznakowania innych produktów z tworzyw sztucznych.
- Podjęcia działań w zakresie podnoszenia świadomości z naciskiem na zmniejszenie stosowania produktów jednorazowych i promowanie dostępnych alternatywnych produktów wielokrotnego użytku.
- Wykorzystania oznakowania i podnoszenia świadomości jako środków pomocniczych uzupełniających cele w zakresie ograniczenia stosowania produktów jednorazowych oraz zachęty dla systemów ponownego użycia i zbiórki.

EGZEKWOWANIE, ZBIERANIE DANYCH, KONTROLA I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Pełne egzekwowanie przyjętych środków oraz gromadzenie danych, kontrola i sprawozdawczość są kluczowe dla efektywnej implementacji dyrektywy SUP, zapewnienia, że założone cele faktycznie zostaną osiągnięte, oceny skuteczności podjętych działań i ich wpływu na rzeczywistą sytuację, a także określenia potrzeby wprowadzenia niezbędnych dostosowań.

Artykuły 13-17 dyrektywy wprowadzają wymogi dotyczące zbierania danych, kontroli i sprawozdawczości, które muszą spełnić państwa członkowskie. Między innymi:

- Od 2022 roku państwa członkowskie muszą składać sprawozdanie z kontroli jakości. Każdego roku (w ciągu 18 miesięcy od zakończenia roku sprawozdawczego) zobligowane są do przedstawienia Komisji:
 - danych na temat wprowadzanych do obrotu jednorazowych kubków do napojów (oraz ich zakrętek i wieczek), a także jednorazowych plastikowych pojemników na żywność,
 - danych na temat środków zastosowanych w celu osiągnięcia ambitnego i trwałego ograniczenia stosowania jednorazowych kubków do napojów i pojemników na żywność,
 - danych na temat jednorazowych butelek na napoje o pojemności do trzech litrów.
- Od 2023 roku państwa członkowskie muszą składać sprawozdanie z kontroli jakości. Każdego roku (w ciągu 18 miesięcy od zakończenia roku sprawozdawczego) zobligowane są do przedstawienia Komisji:
 - informacji dotyczących zawartości materiałów pochodzących z recyklingu w butelkach na napoje o pojemności do trzech litrów,
 - danych na temat odpadów poużytkowych powstałych z wyrobów tytoniowych z filtrem oraz filtrów sprzedawanych do użytku z wyrobami tytoniowymi

Oprócz wymogu gromadzenia danych, monitorowania i sprawozdawczości artykuły od 4 (zmniejszenie stosowania) do 9 (selektywna zbiórka) nakładają wymóg przeprowadzania kontroli, które zagwarantują, że zastosowane środki będą właściwie dobierane, w pełni i terminowo implementowane oraz dostosowywane do założonego celu.

- Zmniejszenie stosowania
- Do 3 stycznia 2021 roku: zasady określające format sprawozdawczy dla danych oraz informacji dotyczących wprowadzanych do obrotu jednorazowych plastikowych kubków na napoje (wraz z zakrętkami i wieczkami) oraz jednorazowych plastikowych pojemników na żywność.
- Do 3 stycznia 2021 roku: metodologia obliczania i weryfikacji środków służących zmniejszaniu stosowania kubków do napojów (wraz z zakrętkami i wieczkami) oraz pojemników na żywność, a także zasady dotyczące formatu raportowania danych i informacji o tych działaniach.
- Zbiórka selektywna
- Publikacja rezultatów wymiany informacji i współdzielenia najlepszych praktyk między państwami członkowskimi w zakresie działań zmierzających do osiągnięcia celu selektywnej zbiórki dla butelek na napoje (o pojemności do trzech litrów).

Obok tych obowiązków artykuły 14 i 15 dyrektywy SUP wyznaczają wymogi w zakresie kontroli implementacji oraz warunki oceny i przeglądu, odpowiednio:

- Do 3 lipca 2021 roku państwa członkowskie powinny powiadamiać Komisję o sankcjach przewidzianych za naruszenie krajowych przepisów wynikających z transpozycji dyrektywy, a także o działaniach zapewniających ich wdrożenie. Sankcje muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.
- Po pierwszej fazie sprawozdawczej Komisja dokona przeglądu w kontekście dyrektywy wszystkich dostarczonych przez państwa członkowskie danych i informacji i opublikuje raport z wyników tego przeglądu.
- Do 3 lipca 2027 roku Komisja dokona ewaluacji dyrektywy i opublikuje raport z głównych wyników tej ewaluacji, otwierając możliwość nowelizacji dyrektywy poprzez wnioski legislacyjne.

ZAŁĄCZNIK HARMONOGRAM WDRAŻANIA DYREKTYWY SUP

LIPIEC 2021

Ograniczenia rynkowe (zakazy):

- patyczki higieniczne,
- sztucce (widelce, noże, łyżki i pałeczki),
- mieszadła do napojów,
- słomki,
- talerze,
- patyczki do balonów,
- kubki oraz pojemniki na napoje i żywność z EPS18,
- oksydegradowalne tworzywa sztuczne.

Oznaczanie/etykietowanie:

- kubki do napojów,
- pojemniki na żywność,
- wyroby tytoniowe,
- chusteczki nawilżane,
- podpaski higieniczne i aplikatory.

Podnoszenie świadomości:

- kubki do napojów,
- pojemniki na żywność,
- pojemniki na napoje (o pojemności do 3 litrów),
- paczki i owijki,
- lekkie plastikowe torby na zakupy,
- narzędzia połowowe,
- balony,
- wyroby tytoniowe,
- chusteczki nawilżane,
- podpaski higieniczne i aplikatory.

2026

Ambitne zmniejszenie stosowania:

- kubków do napojów,
- pojemników na żywność.

2030

Zawartość materiałów pochodzących z recyklingu na poziomie 30% we wszystkich butelkach na napoje (o pojemności do 3 litrów).

CZE 2023

ROP:

- wyroby tytoniowe,
- paczki i owijki.

GRU 2024

ROP:

- kubki do napojów,
- pojemniki na żywność,
- pojemniki na napoje (o pojemności do 3 litrów),
- lekkie plastikowe torby na zakupy,
- narzędzia połowowe,
- balony,
- chusteczki nawilżane.

Przymocowane zakrętki we wszystkich pojemnikach na napoje (o pojemności do 3 litrów)

2025

Zawartość materiałów pochodzących z recyklingu na poziomie 25% we wszystkich butelkach PET na napoje (o pojemności do 3 litrów).

Selektywna zbiórka wszystkich pojemników na napoje (o pojemności do 3 litrów) na poziomie 77%.

2029

Selektywna zbiórka wszystkich butelek na napoje (o pojemności do 3 litrów) na poziomie 90%.

Raport przygotowany przez Rethink Plastic
Alliance i Break Free From Plastic

Redakcja: Eilidh Robb i Gráinne Murphy

Opracowanie graficzne: Blush

10 października 2019 roku

#breakfreefromplastic

#breakfreefromplastic to globalny ruch na rzecz przyszłości wolnej od zanieczyszczenia plastikiem zrzeszający 1400 organizacji z całego świata, które domagają się masowego ograniczenia użycia jednorazowych produktów z tworzyw sztucznych na rzecz trwałych rozwiązań w walce z kryzysem plastikowych odpadów.

RETHINK PLASTIC

Rethink Plastic, część ruchu Break Free From Plastic, jest sojuszem najważniejszych europejskich organizacji pozarządowych reprezentujących tysiące grup aktywistów, zwolenników i obywateli w każdym państwie członkowskim UE.

GREENPEACE

Greenpeace to międzynarodowa organizacja, która skupia swoje działania na najbardziej istotnych, zarówno globalnych jak i lokalnych, zagrożeniach dla klimatu, różnorodności biologicznej i środowiska. Aby zachować swoją niezależność, organizacja nie przyjmuje dotacji od rządów, partii politycznych i korporacji, a swoje kampanie prowadzi dzięki wsparciu indywidualnych darczyńców.

PLASTIC SOLUTIONS FUND
TURNING THE TIDE ON PLASTIC POLLUTION